in hoc vinc.

BISERICA

ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

Jurnalŭ Periodicŭ Eclesiasticŭ

ANUL VII-lea No. 12

DECEMVRIE

TABELA MATERIEĬ

BUCUREȘTĬ
TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘCĬ
34, Srtada Principatele-Unite, 34.
1883.

ANUL VII. BUCUREŞTI, DECEMBRE 1883 No. 12.

BISERICA ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

JURNALŬ PERIODICŬ ECLESIASTICŬ

APARE O DATA PE LUNA

„Predică cuvêntul“

II. Tim. IV. 2.

Misteriul Eucharistieĭ. 1)

(Urmare, vedĭ Nr. 9, anul VII-lea, p. 529).

Necesitatea comunicăreĭ cu S-tul corp şi sânge al Domnuluĭ sub ambele chipurĭ, şi fructele acestuĭ misteriŭ.

(1) In No. 6. a. al V-lea, No.No. 2 şi 5, a. al VI-lea şi No. 8 a. al VII-lea al acestuĭ jurnalu am arătatŭ şi s'a vedutŭ că misterile S-teı nóstre Biserici Orthodoxă să publică treptat dupĕ theologiele dogmatice a doı dascăli însemnaţı în biserica rusă-Filaret şi Macarie. Misterul Botezuluĭ s'a publicatu dupe Filaret, iar cele-alte dupĕ Macarie. Scopul publicareı a fost şi este de a pune la disposiţiunea preoţilor ce voescu a se o-cupa cu cestiunĭ însemnate theologice, tractate de ale unor barbaţı de autoritate în întrega Biserică creştină, şi maĭ ales Orthodoxă— tratate de care literatura nóstră bisericéscă este lipsită. A publica asemenea materiı de producţiune proprie, dupre cum s'a încercatŭ să probeze, unŭ d. B., cunoscutu publiculuĭ nostru de *inimă négră*, o marturisesc că nicĭ nu mı-a trecutŭ vre odata prin minte. Înconsecinţă, nu comitetul redactor al acestuĭ jurnal a compromis pe S-tul Sinodŭ şi pe sine—dupre cum îĭ place d. B. sĕ dicĕ, ci d. B. caută şi stăruesce din resputerı a face acesta prin orĭ-ce mijlóce. Cine nu scie că d. B. nicı odata nu vorbesce de bine pe nicĭ unul din membri S-luı Sinodŭ afară dór de.... ne cum de aı comitetuluĭ redactor. Inima D. B. este o vistierie de rĕutate, şi ca ast-fel naturalminte nu póte se'ı placa de cât numaĭ aceea ce se face din îndemnul mareluı d-séle capŭ, séŭ concade cu planurile şi dorinţele inimeı séle. De alt-mintrelea ânger din cerıu de i-ar spune că lucrul cutare e bunŭ, nu'ĭ place.

I. A se cumunica cu S-tul corpu și sânge al Domnuluĭ este o datorie esențială și necesară a fie-căruĭ creștinŭ. Acésta se învederéză:

1) Din cuvintele mântuitorului: *„Amin, amin ḑic vóuĕ: de nu vețĭ mânca corpul Fiuluĭ omenescŭ, nicĭ vețĭ bea sângele luĭ, nu vețĭ avea viață întru voĭ. Cel ce mănâncă corpul meu și bea sângele meu, viața vecĭnică va moșteni* (Ioan VI, 53, 54). Adecă, precum pentru intrarea omuluĭ în Inpărăția Charuluĭ, îĭ este necesar să se nască prin apă și prin spiritŭ, în Misteriul Botezuluĭ (Ioan III, 5): așa și pentru întărirea și creșterea în viață charică, după care urméză viața eternă, este neaparatŭ creștinuluĭ a se nutri cu chrana cea facetóre-de-viața în Misteriul Eucharistieĭ. Și deși fie-care renăscutŭ prin apa și spiritŭ, pruncŭ séŭ în etate, care din cauza pripiteĭ morțĭ n'a pututŭ a se înpărtași cu corpul și sângele Domnuluĭ, póte după curățenia și nevinovŭția luĭ a se învrednici înpĕrățieĭ cereșcĭ (Math. XI, 14), — totușĭ acela, care dupe botezŭ remâne înca între membri Bisericeĭ pământene a luĭ Christos și nu maĭ din desprețŭ nu are grije a se nutri cu mântuitórea chrană, fără îndoiala, nu va moșteni viața eternă (Ioan VI. 53).

2) Din porunca dată de Mântuitorul la instituirea Eucharistieĭ. Iata cum S-tul Apostol Pavel espune faptul acesta: *D-lu Iisus în nóptea întru care s'a vândutŭ, a luatu pâne, și mulțămindŭ a frântu și a ḑisŭ: luațĭ, mâncațĭ; acesta este corpul meu care se frânge pentru voĭ; acésta să facețĭ întru amintirea mea. Așijderea și paharul după cină ḑicênd: acestŭ paharŭ legea cea nóuĕ este întru sângele meu; acésta*

să faceți de câte orĭ vețĭ bea întru amintirea mea (1 cor. XI, 23—25). Iar după acésta imediat adauge: *că de câte orĭ vețĭ mânca pânea acésta, și vețĭ bea paharul acesta, mórtea D-luĭ vestițĭ până când va veni* (—27). Urméză dar, că porunca D-luĭ—de a se cuminica cu corpul și sângele luĭ se referă nu numaĭ la apostolĭ, ci și la toțĭ credincioșiĭ.

3) Din escmplul sânților Apostolĭ și a celor d'ânteiŭ creștinĭ, care păzind cu sânțenie acéstă poruncă a Mântuitoruluĭ, *erau așteptândŭ în tóte dilele în Biserică întru împărtășire și frângerea pâneĭ* (Act, II. 42, 46 Confr. I Cort. X, 17; XI, 20).

4) Din învĕțătura și practica Bisericeĭ orthodoxe, care a îndemnat și îndémnă pe fiĭ sĕĭ de a se apropia cât se póte de des la masa Domnuluĭ; și poruncesce tuturor, ca de patru orĭ, adică în sciutele patru posturĭ ale anuluĭ, séŭ cel puțin odată în anŭ negreșit, sĕ'șĭ curățe prin mărturisire consciința și să se comunice cu sântele taĭne (Confes. Orth, part. I, resp. la într. 90).

II. A se comunica cu acéstă taĭnă sub ambele chipurĭ — a pâneĭ și a vinuluĭ, este o datorie precum a celor sânțițĭ așa și a tuturor creștinilor (Confes. Orth. Part. I resp. la într. 107), înlăturând învĕțătura neadevĕrată a Bisericeĭ Romane care opresce pe mirenĭ de a gusta din paharul D-luĭ (1). Este o datorie căcĭ:

1) Mântuitorul Christos a instituitŭ Misteriul Eucharistieĭ sub ambele chipurĭ ne despărțitŭ: sub chipul pâneĭ și a vinuluĭ, și precum, când a predat discipolilor sĕĭ pânea a ordonatŭ: *luațĭ, mâncațĭ:*

(1) Concil. Trid. Sess. XXI, can. 1, 2.

acesta este corpul meŭ; tot aşa a făcut şi când le-a dat paharul, ḑicêndŭ: *beţĭ dintru acesta toţĭ: căcĭ acesta este sângele meŭ* (Mat. XVI, 27, 28). Prin urmare dacă toţĭ creştiniĭ, sânţiţĭ şi mirenĭ sunt datorĭ a se comunica cu Misteriul Eucharistieĭ la a căreia esenţă, dupé instituirea luĭ de către D-l, sĕ referă de o potrivă ambele chipurĭ eucharistice, şi dacă însuşĭ Christos a ordonat a se comunica cu acest misteriŭ sub ambele chipurĭ împreună; apoĭ a lipsi pe mirenĭ de paharul D-luĭ însémnă aĭ învrednici numaĭ de o parte a misteriuluĭ, iar nu de tot, şi prin acésta a călca porunca luĭ D-ḑeŭ. In zadar, afirmă latiniĭ, a) că şi sub un singur chipŭ să dă mirenilor Misteriul Eucharistieĭ deplin, ḑicêndŭ, că unde este corpul luĭ Christos, acolo este şi sângele luĭ (1). Asemenea idee nu 'şĭ are locul, când noĭ scim positiv, că D-l a instituit Eucharistia nu numaĭ sub chipul pâneĭ, ca sub acestŭ chipŭ împreună cu corpul sĕŭ, să dea credincioşilor şi sângele, ci sub ambele chipurĭ; aşa că sub chipul pâneĭ a datŭ anume corpul sĕŭ, iară sub chipul vinuluĭ sângele sĕŭ. Pe lângă acestea, dacă pentru mirenĭ se socóte a fi de ajuns comunicarea Eucharistieĭ numaĭ sub unŭ chipŭ: pentru ce nu se socóte în deajuns şi pentru pastorĭ? In zadar ḑic eĭ b), că dacă Christos ar fi avut intenţiunea a institui Misteriul Eucharistieĭ numaĭ pentru a da credincioşilor corpul şi sângele sĕŭ, l'ar fi instituit numaĭ sub chipul pâneĭ, şi ca numaĭ pentru cá a institŭ Misteriul Eucharistieĭ şi ca jertfă, 'la instituitŭ sub ambele chipurĭ, adică a pâneĭ

(1) Perone, Prælect. Theolog. Tract. de Eucharistia P. 1, c. III. Propos. IV.

şi a vinuluĭ, spre a corespunde corpuluĭ cu care a suferitŭ pre cruce, şi sângeluĭ ce a cursŭ atuncea amestecat cu apă din cósta luĭ cea împunsă. (1) Da, înzadar, căcĭ din istoria evangelieĭ este sciut că D-l a instituitŭ Eucharistia şi ca misteriu sub ambele chipurĭ iar nu numaĭ ca jertvă: pentru că precum chipul pâneĭ l'a întrebuinţat anume, pentru predarea corpuluĭ sĕŭ credincioşilor, aşa şi chipul vinuluĭ l'a întrebuinţat pentru a le da lor sângele sĕŭ, ḑi când: *beţĭ dintru acesta toţĭ, acesta este sângele meŭ* .... In fine c) în zadar se apăra eĭ cu aceia că porunca D-luĭ despre pahar: *beţĭ dintru acesta toţĭ* — s'ar referi numaĭ la apostolĭ, şi prin urmare la succeşori lor, adică la păstorĭ, ĭar nu la toţĭ credincioşi (2). In adevĕr, porunca dela cinacea de taĭnă, de a mânca corpul Domnuluĭ se referă nemijlocit numaĭ la Apostolĭ, dar numaĭ Apostoliĭ şi formaŭ atuncea societatea credincioşilor; căcĭ este bine constatat că nu tot aceea ce a ḑis Chr. numaĭ Apostolilor, se şi referă tot-déuna numaĭ la eĭ; din contra, multe s'aŭ referit şi se referă la toţĭ credincioşiĭ (Ioan XIV. 17). Prin urmare şi aci trebue a lămuri în care înţeles şi către cine se referă acéstă poruncă a D-luĭ; óre propriŭ numaĭ la Apostolĭ ca catre Apostolĭ, saŭ în genere ca cătrê credincioşĭ. Apostoliĭ singurĭ aŭ deslegat nedumerirea, primind porunca în sensul din urmă, Căcĭ.

2) Apostoliĭ, manoduşĭ de Sântul Spirit, aŭ referit numaĭ către sine şi către următori lor, numaĭ porunca D-luĭ relativă la sevêrşirea Misteriuluĭ Eucha-

(1) Ibid. n. 224.
(2) Ibid. n. 197. 199.

ristieĭ în *amintirea luĭ;* iar porunca relativă la cuminicarea cu Eucharistia sub ambele chipurĭ totdé-una aŭ referit'o la toţĭ credincioşi; pentru care şi predaŭ acestŭ Misteriŭ tuturora sub ambele chipurĭ şi porunceaŭ a se cuminica toţĭ sub ambele chipurĭ. *Să se ispitéscă omul pe sine,* — *ḑice St. Ap. Pavel* — (care nea predat despre Eucharistie anumc *aceia, ce a primit de la D-lŭ), să se ispitéscă omul pe sine, şi aşa din pâne sĕ mănânce şi din pahar să bea, Că cel ce mănâncă şi bea cu nevrednicie, judecată luĭ 'şĭ mănîncă şi bea, nesocotind corpul D-luĭ* I Cor. XI, 28, XX, 21, 26, 27). Şi încă, îndemnândŭ pe aceiaşĭ creştinĭ să se depărteze de mâncarea jertfită idolilor a învĕţat: *judecaţĭ voĭ ceea ce ĕŭ grăescŭ: paharul binecuvêntareĭ care binecuvêntăm, aŭ nu este împărtăşirea sângeluĭ luĭ Christos? Pânea care frângem, aŭ nu éste împărtăşirea corpuluĭ luĭ Christos? .... Nu puteţĭ bea paharul D-luĭ şi paharul dracilor, nu puteţĭ fi părtaşĭ meseĭ D-luĭ şi meseĭ dracilor.* (I Cor. X, 15, 16, 21). De nóuĕ dovadă în susţinerea ideeĭ, cum că Apostoliĭ aŭ referit porunca D-luĭ — de a se cuminica cu Eucaristia sub amândóuĕ chipurile — către toţĭ chreştini, adĭcă către ceĭ sânţiţĭ (păstorĭ spiritualĭ) şi mireni şi tuturor aŭ spus şi poruncit ca sântele taĭne să se dea sub ambele chipurĭ, servesce:

3), Esemplul Bisericeĭ antice a luĭ Christos, carea, precum în tóte aşa fără îndoială şi în predarea uneĭ atât de marĭ taĭne, a putut urma ne abatut învăţĕtureĭ primite nemijlocit de la Sânţiĭ Apostoliĭ. Demniĭ de credinţă atestătorĭ: Justin (1) Irineiŭ

(1) „Indată ce înainte statatorul sevîrşeaşce bine-cuvêntarea şi tot poporul strigă *amin*, aşa numiţiĭ la noĭ diaconĭ daŭ fie-căruia din ceĭ

(1) Tertulian (2) Ciprian (3) Chiril al Ierusalimuluĭ, Ioan Chrisostom şi alţiĭ (4), într'o unire arată, că de la începutŭ, în tótă lumea creştină Eucharistia a fost dată tuturor credincioşilor, nu sub unul ci sub ambele chipurĭ. Ce este maĭ mult : suntŭ dovedĭ, şi dovedĭ chiar a papilor, că cuminicarea unor creştinĭ cu singur corpul mântuitoruluĭ fară sângele luĭ, să socoteа de cea maĭ mare defaĭmare de cele sânte, de despărţire a aceliaşĭ taĭne, şi era aspru oprită. De esemplu,... Papa Gelasie (S. V.)a scris; „Noĭ am aflat că uniĭ, mulţemindu-se numaĭ cu Sânta parte a corpuluĭ, se abţin de paharul cu Sântul sânge, — Nu sciŭ de ce fel de superstiţiĭ sunt ei cuprinşĭ ca sĕ mărginesc pe sine până la atâta; dar una dindóuĕ, eĭ saŭ datoresc a priimi taĭna în întregime, saŭ să nu fie admişĭ de loc la ea : pentru că despărţirea uneia şi aceliaşĭ taĭne nŭ póte fi de cât o fórte mare defăĭmare de cele Sfinte (5)

4) Chiar scriitoriĭ Romanĭ recunosc, că îndecursul celor d'ântĕĭ 12 seculĭ, precum Biserica de Răsărit, aşa şi cea de Apus aŭ predat Eucharistia tutulor creştinilor sub ambele chipurĭ (6). Numaĭ spre

---

presenţı impartăşirea din pânea asupra căria se sevîrşise bine-cuvêntarea şi din vinŭ şi apa, ba încă ducea şi la ceĭ ce nu eraŭ de faţa" (Apolog. 1, 85).

(1) Contra hæres. IV. 18. n 4. 5; V. 2.

(2) De resurect. carn. c. 8.

(3) Quos excitamus et hortamur ad prœtium, non inermes et nudos relinquamus, sed protecţione corporis et sanguinis Christi muniamus.... Nam quomodo docemus aut provocamus eos in confessione nominis sanguinem suum fundere, si eis militaturis Christi sanguinem denegamus (Epist. LIV).

(4) Kiril Ierusalim. Cateh. IV n. 3. 6. Chrisostom in Mat. Omil LXXXII, n. 5; Ambros. de myster. c. VIII, n. 48.

(5) Apud. gratianum, Decr. III De consecr. Dist. 11. c. 12.

(6) Bona, Rer. liturg. II. c. 18. § 1; c. 19, § 3; cfr. Ructenstock., Hist. eccles. N. T. III. p. 252.

justificare observă că, atuncĭ nu esista principiul care a îndemnat maĭ pe urmă pe Biserica de Apus sĕ interzică mirenilor paharul Domnuluĭ, saŭ a se împărtăşi şi cu Sântu luĭ sânge (1). Dar între acestea observându-se asemenea cause se constată că ele esistaŭ şi în seculĭ primitivĭ aĭ creştinătăţeĭ (2). Pe lângă aceste adaog că chiar Biserica de Apus „nicĭ odată n'a oprit întrebuinţarea paharuluĭ, prin nicĭ o hotărâre posetivă séŭ formală, până când în seculul XV, uniĭ ómenĭ aŭ început a'ĭ imputa acésta de cea maĭ mare eróre şi călcare a poruncĭ Dumneḑeeştĭ". (3) Dar asemenea justificare maĭ curênd serveşce de o nóuă imputare în eróre.

5) Latiniĭ spre apărarea inovaţiunilor întroduse de eĭ se referiaŭ ca la argumentele cele maĭ principale.

a) La aceia, că Biserica atât de Răsărit cât şi de Apus, din anticitate, săvârşasce în nişce sciute zile ale anuluĭ liturgia cea maĭ înainte Sânţită, când, se zice că, s'ar preda Eucharistia numaĭ sub chipul pâneĭ (4). — Dar este şciut că şi la acéstă liturghie, Eucharistia se predă tot sub ambele chipurĭ împreună: căcĭ în liturghia maĭ înainte Sânţită, săvârşită

(1) Concil. Trident. Sess. XXI. can II; cfr. Perronne, Prælect. Theolog. Tract. de Euchar. P. I. c. III, prop. V.

(2) Étă cele maĭ principale din aceste cause: a) Periculul de a vărsa sângele; b) Greutatea de a păstra chipul vinuluı pentru bolnavı, cu deosibire în parţile calduróse şi friguróse; c) lipsa de vin în multe locurı depărtate, d) desgustarea naturală a multora de vin etc. — (Perrone, lac. cit. n. 214). —

(3) Perrone, Ibid. n. 215.

(4) Perrone, Prælect. Theolog. Tract. de Euchar. P. 1. C, III, prop. IV. n. 192.

după regula Bisericĭ Orthodoxe de răsărit, corpul Domnuluĭ este îmuiat în sângele luĭ.

b) La aceia, cum că bolnavilor murindĭ, drept merinde, Biserica tot-de-auna le-ar fi predat Eucharistia numaĭ sub chipul pâneĭ; cum că în primi seculı aĭ chreştinătăţiĭ nu arare orĭ credincioşiĭ ducéŭ Sântele Darurĭ în casele lor, alţiĭ le luaŭ în călătoriĭ, iar pustniciĭ le luaŭ în pustie, şi se cuminicaŭ numaĭ sub chipul pâneĭ (1). —

Dar Biserica Orthodoxa a întrebuinţatŭ şi întrebuinţiază încă pentru bolnaviĭ murindĭ Sântele Darurĭ, în care corpul luĭ Christos este muiat în sânge. — Decĭ în asemenea chipŭ putéŭ să primiască corpul luĭ Christos din mânele păstorilor Bisericiĭ şi alţĭ chreştinĭ, şi se le ia cu sine pentru cuminicare, a case, în călătorie, saŭ în pustie. — Prin urmare, dacă se amintesce unde-va, că unor asemenea şi bolnavilor li s'aŭ predatŭ corpul luĭ Christos în acestŭ modŭ încă nu urméză cum că eĭ s'ar fi cuminicat din Eucharistie numaĭ sub chipul pâneĭ, iar nu sub amândurora împreună.

Pe de altă parte, sunt probe evidente că şi bolnaviĭ aŭ fost cuminicaţĭ înainte de mórte în casele lor sub ambele chipurĭ eucharistice (2), — şi creştiniĭ cariĭ aŭ luat cu sine Sântele Darurĭ în călătoriĭ şi în pustiĭ, aŭ avut aceste Sânte Darurĭ d'asemenea sub ambele chipurĭ (3). — Iar dacă este sĕ şi admi-

(1) Ibid. n. 189. 191. —

(2) Iustin. Apolog. 1. n. 85. confr. Baronie anual. Eccles. T. V, ad. an, 404.

(3) Baronie scrie : habes id quoque probatum auctoritate S. Gregorii, Rom. pontificis, quum ait (Dialog. III, c. 36), in navi portasse navigantes Christi corpus et Sanguinem. (Annal, eccl. loc. cit.) : Car-

tem că, câte odată bolnaviĭ, séŭ alţĭ chreştinĭ se cuminicaŭ cu Sânta Eucharistie, din óre-care împrejurărĭ, numaĭ sub chipul pâneĭ séŭ al vinuluĭ, apoĭ acésta trebue a se recunósce de un cas particular, extraordinar, de o escepţie, iar nicĭ de cum de regulă.

c) In fine se referiaŭ la obiceiul Biserici de a preda Sântele Taine pruncilor numaĭ sub chipul vinuluĭ (1), — Dar este sciut, că Biserica Orthodoxă cuminică pe pruncĭ sub chipul vinuluĭ din potir, în care chipurile pâneĭ şi a vinuluĭ, séŭ aceia ce este tot una, corpul şi sângele luĭ Christos sunt deja unite şi órecum amestecate între sine. — Pe lângă acestea asemenea cuminicare a pruncilor sĕ admite numaĭ în urmarea uneĭ vĕdite necesităţĭ, până când eĭ se faç apţĭ de primirea şi a corpuluĭ luĭ Christos sub chipul pâneĭ.

III. Fructele mântuitóre, séŭ lucrarea Misteriuluĭ Eucharistieĭ, dacă noĭ ne cuminicăm cu vrednicie sunt următórele :

1) Eucharistia ne unesce cu D-lŭ : *cel ce mănâncă corpul meu* dice El, *şi bea sângele meŭ petrece întru mine şi eŭ întru el* (Ioan VI 56), aşa că împărtăşindu-ne cu corpul şi sângele luĭ Christos, noĭ, dupĕ cum se exprimă S-ţiĭ părinţĭ, ne alipim de El, ne facem de acelaşĭ sânge, purtătorĭ-de-Christos, şi partaşĭ aĭ natureĭ luĭ ceĭ Dumnedeescĭ (2).

dinalul Bona açeiaşi afirma respectiv de pusnici (Reg. liturg. II. c. 18, n. II). Unde imparte arata la exemplul prea cuvióseĭ Marii Egipténca care s'a învrednicit a se comunica în pustie cu córpul şi sângele Domnului din mânile Cuviosuluĭ Zosima. — (V. Min.).

(1) Perrone, loc. cit. n. 190.

(2) Ciril al Ierusalimuluĭ Catihes. IV, n. 3; Damasc. espunerea cred. orthod. cart. IV. cap. 13; Max. mărt. Mystag. c. 21.

2) Eucharistia nutresce corpul şi sufletu nostru şi înlesnesce întărirea, crescerea şi progresul nostru în viaţă spirituală: *căcĭ corpul meŭ, a zis Mântuitorul cu adevărat este mâncare, şi sângele meŭ cu adevărat este băutură:* maĭ departe: *precum m'a trimis pré mine Tatăl cel viŭ şi eŭ viez pentru Tatăl; şi cela ce mĕ mănâncă pre mine şi acela va fi viŭ pentru mine* (Ioan VI, 55. 57).

Daca şi mâncarea sanatósă ordinară, priimită de corpŭ, nutrindu'l, naturalminte îl întăresce şi'ĭ redă puterile epiuisate, comunicându'ĭ nouă sucurĭ şi conlucrândŭ la creşcere şi continuarea vieţi luĭ: cu atâta maĭ mult trebuie a aştepta asemenea mântuitóre fructe, nu numaĭ pentru corp, ci cu preferinţa pentru suflet, dela mâncarea Dumnezeească, priimită de noĭ cu vrednicie în Misteriul Eucharistieĭ. Nutrindu-ne cu acéstă minunată hrană, noĭ nemijlocit ne unim cu Christos isvorul vieţi şi al charuluĭ, şi împărţitorul tutulor darurilor spirituale, care *sunt spre viaţa şi buna credinţă* (2 Petru I 3). — Sânţi Părinţĭ şi dascălĭ aĭ Bisericeĭ, în parte aŭ învăţat, că Eucharistia, ca chrană mântuitóre: a). Nutresce şi întăresce corpul nostru (1), iar împreună: b). nutresce (2), întăresce (3), şi înviază sufletul nostru (4); c) Inlesnesce vindecarea bólelor nóstre spirituale şi

(1) Chrisostom. Math. Omil IV, n. 9; Damasc. Exp. Cred. Orth. Cart. IV. 13.

(2) Iustin. Apolog. 1. 65; Hrisostom. In Iochan. Omil. 46, n. 3; Ciril Alex. In genes. Glafir. Lip. 11.

(3) Ciprian Epist. 54 ad Cornel. Hrisostom. In Iochan. Omil. XLVI n. 3; Anbros. In Luc. Lib. VIII, n. 51.

4) Ambros, In ps. XLIII. Ciril Alex. In Iochan. IV, 36.

curățirea de păcate (1); d). Ne sânțesce (2); e). Ne face tarĭ în anevoințele evsevieĭ, fermĭ și neînduplecațĭ de îngrozirile inimicilor mântuiri nóstre (3).

3). In fine acest mister priimitŭ de noĭ cu vrednicie, ne servesce de amanet al învieri viitóre și a vieți eterne fericite. *Cel ce mănâncă corpul meŭ*, a ḑis Mântuitorul, *și bea sângele meŭ are viața veșnică, și eŭ 'l voĭ învia pre el în ḑiua cea de apoĭ .... Cel ce va mânca din pâinea acésta viŭ va fi în vécŭ.* — (Ioan IV, 54, 58). Sânți părințĭ deasemenea aŭ învățat; „(Eucharistia) este doctorie pentru nemurire, mijlocŭ preservativ de a nu muri ci a trăi tot-d'a-una în Iisus Christos" (4). „Corpurile nóstre, care priimesc Eucharistia, nu maĭ sunt stricăciόse, ci aŭ speranța învieri spre viața eternă (5)." „Noĭ mâncăm corpul luĭ Christos pentru ca să ne putem face partașĭ viețeĭ eterne" (6). Cu tóte aceste trebue á observa că tóte mântuitórele fructe ale Sânteĭ Eucharistiĭ amintite se aduc numaĭ de aceĭ chreștinĭ, care se apropie de ea cu pregătirea cuvenită și se cuminică cu vrednicie. Iar celor ce îndrăsnescŭ a se apropia fără pregatirea cuvenită cuminicându-se cu nevrednicie, cu corpul și sângele Domnuluĭ, cuminicarea le servesce numaĭ spre pedépsa. Sântul A-

(1) Concil Trul. Can. 28; Ambros. Desacram. IV, 6, n. 28, V, 3, n. 17.

(2) Ciprian. Epist. LXIII ad Cæcil.; Ciril Ierus. Catehes. IV, n. 6; Concil Trul. Can. 23. 101 : „Cel ce neîncetat manâncă și bea pe Christos se reforméză spre viața eterna, și sufletul și corpul sfințindu-se prin comunicarea harurilor Dumnezeescĭ."

(3) Ciprian. Epist. LIV : Chrisost. In 1 Corint. Omil XXIV.

(4) Ignat. Purt. de Dumn. Epist. ad Efes. n. 20.

(5) Irineu, adv. Hær. IV. 18, n. 4. 5. Confr. Iustin, Apolog. 1. 66 Climent Alex. Pedag. II, 2, Grig. Nisa. Cateh. c. 37.

(6) Ambros. In Luc. Lib. X. n. 49.

postol Pavel învața: *Ori cine va mânca pâinea acésta, séu va bea paharul Domnuluĭ cu nevrednicie vinovat va fi corpuluĭ şi sângeluĭ Domnuluĭ . . . . Că cel ce mănâncă şi bea cu nevrednicie, judecată luĭ 'şĭ mănâncă şi bea nesocotind corpul Domnuluĭ* (I Cor. XI, 27 29). — Deasemenea învață şi Sânta Biserică orthodoxa; pentru care să şi îngrijeşce tot-d'auna maĭ înainte, de pregătirea fiilor sĕĭ spre a se cuminica cu vrednicie cu corpul şi sângele luĭ Christos, iar pe ceĭ nevrednicĭ, carĭ 'ĭ sunt cunoscuțĭ, nu'ĭ primesce la împărtăşire (Epist. patriarch. de răsărit despre cred. orthod., art. 17).

(Va Urma)

Silvestru B. Piteşténu.

Petru Movilă

(Biografia

(Urmare, vedĭ No. XI an. VII).

V

Activitatea luĭ Petru Movilă, ca laicŭ şi clericŭ, pĕnĕ la alegerea luĭ de Metropolitŭ al Kievuluĭ. Dela anii 1617 pĕnĕ 1633, barbatul biografiei nóstre, Petru Movila, a trecutŭ prin maĭ multe fase, proaducêndŭ obolul activitățeĭ séle Regatuluĭ polonŭ şi Biericeĭ ortodocse. Dusu fiindŭ în Polonia cu mamă-sa Margarita încă dela etatea de 16 anĭ, adeca la 1612; şi începêndu-şi instruirea sa fie în scóla dela Liov, precum şi în Universitatea de Paris, el pre la 1617, când acum avea etatea de 21 ani, se stabilesce în modŭ definitvu în Polonia şi aicĭ începe a se prepara pentru activitatea luĭ din Patria adoptivă, şi devenindu din fiiŭ al Moldoveĭ supusŭ polonezŭ, el îşĭ desfăşura activitatea sa, ca laicŭ, séŭ, décă voițĭ, acum ca cetațénŭ al republicei poloneze şi ca mônachŭ al Lavrei de Kiev şi maĭ pre urmă, ca egumenŭ şĭ Archimandritŭ al stabilimentuluĭ de pietate religiósă din Podolia Polonieĭ. Dar mai special :

Incă dela 1593 Ieremia Movilă, fiindŭ numaĭ mareşalŭ al luĭ Petru Şkiopul, a legatu pre membrii familiei séle de Regatul polonŭ. In acestu anŭ ni spune Okolski, că „pentru afecțiunea luĭ particulară cătrĕ Polonia=zosoblivzego ku polakam affectu“ a primitŭ dela Sigismund al III-lea, Regele Polonieĭ, *indigenatul*, care îlŭ egaliza în privilegiĭ cu nobiliĭ, născuțĭ în Polonia, (b) şi cu acésta el a legatŭ pre toțĭ mem-

---

(a) Din manuscriptul luĭ P. Movilă.

(b) Orbis Polon. Okolskiego II, 229. Niesiec. Herbarz. VI. 449. Cu acestŭ indigenatŭ familia Movilescilor a întratŭ în armele familieĭ luĭ Ian Zamoiski, cancelarul coróneĭ Polonieĭ. şi pentru acésta, el a permisŭ Movilescilor, ca în armele familieĭ

mbrii familiei séle, şi kiar pre fiiĭ luĭ Simeon Movilă de Polonia. Probe despre afirmaţiunea nóstră, că Ieremia Movilă a legatu pre toţĭ Movilescii de Republica poloneză, avemŭ destule; maĭ mult, cu acestu indigenatŭ al luĭ Ieremia Movila, s'a speratŭ din partea Poloniei, că kiar Moldova póte sa fie redusă la o provincie poloneza. Şi mai întaiu, Petru Movilă în prefaţa Triodului, publicatu de dînsul la anul 1631 şi dedicatŭ familiei Zamoiski, care a concedatŭ lui Ieremia Movila armele familiei séle, se ecsprimă despre acestu magnatu al Poloniei, precum şi despre indigenatul polonu al Mòvilescilor astŭ feliŭ:

„Добродѣйствъ ѧсне вельможнаго п҃на Замоискаго, наипервѣй предкове и родичови мои въ тымъ дознали, кгды подъ часъ прїймованѧ индiгенатꙋ въ коронѣ королевства полскаго до своего клейнотꙋ припꙋститъ зезволилъ."

„Virtutea ilustruluĭ magnatŭ Ian Zamoiski a fostŭ recunoscută întăiŭ de strămoşiĭ şi părinţiĭ meĭ prin aceia, că odată, primindŭ indigenatul coróneĭ Regatuluĭ polonŭ, a permisŭ, ca să între în titlurile luĭ".

Apoi, decă întórcemu atenţiunea nóstra particulară la relaţiunile Movilescilor de după acéstă dată cu Regatul polonu, precum şi la ajutórele, ce Regatul a oferitŭ cu tótă graba şi seriositatea membrilor acestei familiĭ, nu putemŭ să nu recunóscemŭ consecinţele indigenatului lui Ieremia Movila, purtatŭ de dînsul încă dela 1593. Şi anume, la 1595 Ieremia Movila dă o declaraţiune scrisa, prin care din noŭ confirma indigenatul seŭ cătrĕ coróna Poloniei şi declară credinţă şi

lor să întroducĕ emblema luĭ Zamoiski, adecă treĭ Suliţĭ încrucişate; In cât noĭ trebue acum să ne corectămŭ şi în acésta laturе şi să stabilimŭ în modŭ definitivŭ, că emblema cea cu treĭ împletiturĭ din armele luĭ Petru Movilă nu este unŭ trikiriu, ci treĭ suliţe încrucişate şi tot-d-dată semnul indigenatuluĭ polonŭ al familieĭ Movilescilor.

supunere (a). Primind Ieremia Movilă la 1597 diploma luĭ Sigismund al III-lea, prin care este confirmatŭ Domnitorŭ al Moldoveĭ şi tot-o-data supusŭ coronei poloneze, la 1599 primesce indigenatul polonŭ şi Simeon Movila, tatal luı Petru Movilă şi în urmarea acestuı actŭ este numitŭ Domnitoru în Ţéra românésca (b). Tot pentru indigenatul polonŭ al familieĭ Movilescilor, precum şi pentru interesul Regatuluĭ de a supune pre Moldova corónei, întâlnimŭ maı multe fapte politice, care penĕ la unul ni atestă, ca Polonia nu numaı acordase Movilescilor tóte imunitaţile, propriĭ magnatilor polonĭ, dar lucra pentru dînşiı în continuŭ kıar pre lîngă Pórta otomană, şi li acorda tóte ajutórele, ca la nisce supuşĭ, devotaţĭ aĭ Regatuluĭ (c). Pre lîngă legăturile familiare ale fiicelor luĭ Ieremia Movilă cu magnaţiĭ polonĭ, se maı observa şi acea particularitate, că Polonia devine atât pentru fiiĭ luĭ Ieremia, cât şi aĭ luĭ Simeon o adoa patrie. Când Constantin, fiiul luĭ Ieremia Movilă, perḑêndŭ tronul Moldoveĭ, perde şi speranţa de a-lŭ redobândi, el se aşéḑa în Podolia Polonieĭ, ca în patria sa adoptivă (d). Asemenea făcéŭ, şi fraţiĭ luĭ Petru Movilă, Gavriil şi Moisi, când vedéu, ca nu potŭ sa domniascĕ în Moldova (e). Şi în fine, Petru Movila cum putea să nu se lege prin indigenatŭ de Polonia, când casa domnitóre a părinteluĭ seŭ era presecutată de fiiĭ luĭ Ieremia Movilă şi cu acestia împreuna în Moldova, de cătrĕ partida politică din Ţ éra, carea ţinea la fericirea Ţereĭ prin suzeranitatea Porţeĭ? Şi apoı, noĭ am vĕḑutŭ, Petru Movilă prin părintele seŭ Simeon şi mamă-sa Margarita avea destule legăturĭ de prietenie şi de rudire în Polonia, care eraŭ pentru dînsul atâte motive,

(a) Zbior pamietnikov o davney Polsce. Niemcievicza. Varszava. 1822. IV 147—148.

(b) Chronica. Piasiaecki. pag. 206—207. Hystoria Chodkievicza. Varszava. 1850 .I. 37—38.

(c) Instrucţia do Turek. P. Daniloviczovi. oboznemu Koronnemu dana. an 1607. Epistola Regeluĭ cărtĕ Sultanul dela 1612. Instrucţiunile dela 1616 date luĭ Gregorio Cohanovski, tramisŭ Solŭ în Turcia (Рукоп. имп. публ. библ. Разнояз. in fol. IV. No. 119; II. No. 11. şi 261. — Лѣтоп. львов. братс. подъ разными годами. Pisma. Stanislava Zolkievskiego. vyd. A. Bielovskiego. Lvov 1861 pag. 413—414.

(d) Herbarz Niesieckiego VI. 450. Encycl. Povsz. XVIII. 746.

(e) Herbarz VI. 450. Scrisórea Sultanuluĭ cătrĕ Regele Polonieĭ dela 1613. Рукоп. импр. публ. библ. Разнояз. IV in quarto No. 8.

de a se lega prin indigenatŭ de Regatul polonŭ; şi în fine, ultimul considerentŭ şi póte şi celŭ decisivŭ, Petru Movilă avea unŭ spiritŭ studiosŭ şi pentru ocupaţiunile luĭ cu şciinţa îĭ trebuia o ţéră maĭ liniscită şi maĭ ferită de intrigele de atuncĭ ale Moldoveĭ, unde se daŭ lupte de mórte între partidele politice şi unde ortodocsia bizantină, înarmată de sabia turcă şi de agerimea fanariotă, lupta contra ortodocsieĭ cu centrul în Liov; deşi acéstă ortodocsie era susţinută de cancelariĭ polonĭ şi une-orĭ ajutată şi de Regiĭ Ungarieĭ. De aceia *Petru Movilă primesce şi el indigenatul polonŭ,* dupre cum se vede din prefaţa Trioduluĭ, citatŭ maĭ sus, şi în urmarea acestuĭ actŭ se stabileşce în Regatul Polonieĭ, fŏrĕ aşĭ uĭta, cum vomŭ vedea, Ţéra natală, şi pentru acéstă *trăesce dela 1617—1647 în domniatul Jolcveĭ, al Belskăĭ* şi în fine *al Kievuluĭ.*

Devenindŭ Petru Movilă cetăţénŭ polonŭ, cam pre la 1617, când avea etatea de 21 anĭ; şi ajungêndŭ tot-o-dată şi «copilŭ de casă» al luĭ Jolkevski; el avea datoria, spre ase înstrui în «arta eroică», să însoţiascĕ pre tutorul sĕŭ în tóte ecspediţiunile militare, unde îlŭ rĕclamaŭ interesele Patrieĭ. La 1620, când în Moldova domnia Gaspar, partida politică, care îşĭ avea radimul în Regatul polonŭ, profită de indispoziţiunile luĭ Gaspar cătrĕ Pórta otomană şi cere ajutorul Polonieĭ, spre ase elibera de jugul otomanŭ. Şi în adevĕr, Polonia trămite în ajutorul acestor boerĭ pre chatmaniĭ Jolkevski şi Coneţpolski, cariĭ cu puţină armată se întâlnescŭ la Ţuţora, avêndŭ în faţă o armată turcă, carea era cóndusă de Skender paşa şi ajutată de cătrĕ Radul Michnea, Domnitoriul Ţĕreĭ româneşcĭ (a). Dându-se lupta decisivă, armata poloneză este totalminte sfărămată şi ambiĭ chatmanĭ polonĭ, între cariĭ şi Jolkevski, cadŭ în luptă de mórtea erouluĭ (b).

(a) Ἱστορία τῆς Δακίας. Δ. Φωτεινοῦ 1818 T. II. p. 159 şi T. III. 98—99.

(b) Din descripţiunile ecspediţiuneĭ dela Ţuţora ni sûntŭ cunoscute : Relacya pavdziva o vejsciu vojska polskiego do Voloch i o potrzebie iego z pogańslvem v roky 1620 ve vrzesntu i pazdzierniku przez Teofila Szemberga sekretarza klora J. mci, ktoru v potrzebie tcy obecnie byl i otvaga zgrovia oyczyznie sluzil, spisana. Pismach Zolkievskiego pag. 568 583.

2

Décă Jolkevski a luatŭ parte la ecspedițiunea dela Țuțora, unde a și muritŭ, putea óre să nu fie presentŭ aicĭ și Petru Movilă, care era «copilŭ de casă» al luĭ Jolkevski, și care avea înaintea sa unŭ resbelŭ, ce pre de o parte îĭ presenta ocasiunea, de ase ecsercita în «arta eroica» a nobiluluĭ polonŭ, ĭar pre de altă îĭ oferia plăcerea, de a veni în ajutorul partideĭ din prea-iubita sa Moldovă, și care partidŭ îșĭ avea radimul în politica poloneză, fundatŭ fiindŭ acestŭ partidu kĭar de cătrĕ Movilescĭ? Deși scriitoriĭ timpuluĭ, e prea adevĕratŭ, nu menționéză de participarea luĭ Petru Movila la acéstă ecspedițiune, precum și nicĭ panigiriștiĭ luĭ nu-ĭ facŭ din acestŭ actŭ o laudă, dupre cum se servescŭ de ecspedițiunea luĭ Petru Movilă dela Chotin, noĭ credemŭ, că acéstă tăcere a scriitorilor contimpuranĭ îșĭ are motivul maĭ întâiŭ în rolul celu puțin însĕmnatŭ dintr'o ecspedițiune, unde Petru Movilă avea etatea abia de 23 anĭ și era și subalternul tutoruluĭ sĕŭ Jolkevski; și apoĭ panigiriștiĭ în special nu putéŭ să găsiască elemente de laudă într'unŭ resbelŭ, unde armata poloneză a fostŭ învinsă totalminte, ĭar Petru Movilă a trebuitŭ să scape cu fuga....

Din contra; în ecspedițiunea dela 1622, carea șĭ-a avutŭ locul la Chotin, Petru Movilă nĭ se presintă, ca o persónă, ce-șĭ împlinesce datoriile séle de cetățénŭ polonŭ și tot-o-dată lucrândŭ și pentru interesele Moldoveĭ. Așa la data citată erupândŭ resbelul dintre Polonĭ și Turcĭ, care avea de scopŭ repararea onóreĭ militare din resbelul dela Țuțora, și care de altă parte urmăria și interesele Polonieĭ, de a reduce Moldova la provincie poloneză, Petru Movilă, care era membru al familieĭ, ce compunea partida încredĕtorilor în politica poloneză, ĭea parte activă la acéstă ecspedițiune și maĭ întâiŭ îlŭ distingem aicĭ, dupre cum nĭ se presintă singurŭ, ca cetățénŭ polonŭ, care se luptă pentru serviciile patrieĭ adoptive și pentru creștinătate:

„Охотȣ до ȣслȣги Речи Посполитое противко Солтанови Ос-	„Am lucratŭ din dorința pentru serviciile Patrieĭ în contra Sultanuluĭ

Мановн, царовн т8рец-ком8, головном8 непріателовн тое Речн Посполнтое н всего хрістіанства осв+дчаλз (a).	Osman, Imperatoruluĭ turcescŭ, principalul inimicŭ al acesteĭ Patriĭ şi al întregeĭ cteştinătăţĭ.

Apoĭ documentele istorice ni-lŭ presintă pre Petru Movilă în acéstă ecspediţiune şi ca pre unŭ boerŭ moldovénŭ, care nu-şĭ uĭta datoriile cătrĕ patria sa natală. Comentariile resbeluluĭ chotinénŭ de Iacob Sobieski ni spune, că «Petru Movilă, după ce a rĕmasŭ orfanŭ în urmarea morţeĭ luĭ Jolkevski, şĭ-a pusŭ tótă sperănţa sa în Chotkevicĭ, conducĕtorul armateĭ poloneze în ecspediţiunea dela Chotin. Cu acéstă ocasiune, când în armata poloneză se ivise neîncrederea cătrĕ Moldovenĭ şi comendanţiĭ se purtaŭ într'unŭ modŭ necuviincĭosŭ cu dînşiĭ, Petru Movilă a întrebuinţatŭ tótă influinţa sa, ca să convingĕ pre Polonezĭ, că locuitoriĭ Moldo-Vlachieĭ sûntŭ prea dispuşĭ cătrĕ Polonia» (b). Acestŭ faptŭ din activitatea de laicŭ a luĭ Petru Movilă, nu ca celŭ dela Ţuţora, unde armatele poloneze aŭ fostŭ învinse şi Petru Movilă a scăpatŭ cu fuga, este cântatŭ şi representatŭ în diferite modurĭ şi de cătrĕ panigiriştiĭ barbatuluĭ biografieĭ nóstre. Aşa în panigiricul «Mnemosina», proadusŭ luĭ Petru Movilă îndată după suirea luĭ pre tronuĭ Metropolieĭ de Kiev, observămŭ o mână, carea, ţitêndŭ nisce insigniĭ militare, represintă litera «P = Petrus» şi în faţa acestor semne, panigiristul se întrébă :

«Что ты дѣлаешь рыцарь ?.... Я вижу въ рукѣ твоей Марсово знамя... Здѣсь не хотинъ, Петръ, не турецкая брань....	«Ce facĭ tu eroule ?.... Eŭ vĕdŭ în mânele tale semnele luĭ Marte... Aicĭ nu-ĭ Chotinul, Petre, nu-ĭ lupta cu Turciĭ»... (c).

In genere vorbindŭ, Petru Movilă, trăindŭ dela 1617 pênĕ

(a) Археол. сбор. докум. сѣв. зап. Руси. II, No. 31.
(b) Comenent. Chotinensis libri tres. pag. 32.
(c) Noĭ, neavêndŭ tecstul latinŭ originalŭ al acestuĭ citatŭ, ĭlŭ reproducemŭ dupre traducţiunea rusă, presentată de cătrĕ Jurnalul „Странникъ“ 1882. Fevruarie pag. 177. Nota.

la 1622 sub conducerea tutelară a luĭ Jolkevski şi Chotkevicĭ, *ni se presintă ca unŭ fiiŭ de nobilŭ polonŭ, ce se luptă pentru Patria adoptivă şi pentru creştinătate*, şi că *unŭ boerŭ moldovénŭ, ce lucrézŭ în favórea locuitorilor Ţěreĭ séle natale*. De acum să urmărimŭ şi activitatea luĭ Petru Movilă, ca clericŭ.

Calătoriile luĭ Petru Movila din aniĭ 1622, 1624. 1625, 1626 şi 1627 la Lavra de Kiev, aŭ skimbatŭ totalminte direcţiunea de pênĕ acum a vieţeĭ luĭ şi punêndu-lŭ în relaţiunĭ cu Metropolitul de Kiev, Iov Boreţki, l'aŭ facutŭ, ca sa părăsiască cariera de nobilŭ polonŭ şi să întreprindă pre cea de clericŭ, sub conducerea tutelară a Metropolituluĭ Iov. Şi maĭ întâiŭ Petru Movilă şĭ-a înauguratŭ cariera sa cea nouă prin cumpărarea moşieĭ Rubejovca de lôngă Kiev, (a) unde el şĭ-a stabilitŭ locuinţa sa, strămutându-se dela Belsca. Dar să urmărimŭ în modŭ maĭ specialŭ şi acéstă lature a biografieĭ luĭ Petru Movilă.

Anul 1622 este, cum am disŭ, epocha, când Petru Movilă începe a da o altă direcţiune carierei séle. Terminându-se resbelul dela Chotin, nu ca celŭ dela Ţuţora, armata Polonă este în stare, de a înkeia unŭ tractatŭ de pace, în urmarea căruia Sultanul Osman este detronatŭ şi ucisŭ de către Ianicerĭ (b); partida politica din Moldova, ce se basa pre suzeranitatea Porţeĭ otomane şĭ carea avea în capul eĭ pre Radu Michnea voevodul, este pedepsita de către Polonia prin Cozaciĭ zaporojenĭ, carĭı aŭ fostŭ trămişĭ în Moldova de sus pentru pradăciune, ajungêndŭ cu devastările lor pênĕ la Sucéva, ĭar Petru Movilă cu desgustul în suflet pentru asemenea acte din partea luĭ Chotkevicĭ, conducĕtorul espediţiuneĭ dela Chotin, şi îndreptate în contra patrieĭ séle natale, părăsesce ecspediţiunea, dupre cum ni spune singurŭ, în «mijlocul aprindereĭ aceluĭ resbelŭ, când a muritŭ Sagaidacinĭ», şi vĕdêndŭ că nu póte să convingĕ pre magnaţiĭ polonĭ în devotamentul Moldovenilor pentru Polonia, se duce pentru prima dată şi în calitate de înkinătorŭ la Lavra de Kiev. Resulta-

(a) Manuscriptul autografŭ al luĭ Petru Movilă.

(b) Ιστ. τῆς πάλαι Δακίας. Δ. Φωτεινοῦ. 1819. T. III pag. 101.

tele acesteĭ calatoriĭ le vomŭ desfaşura maı în urma; ĭar aĭcĭ imediat damŭ locŭ naraţiuneĭ, ce face însuşĭ Petru Movila navalireĭ Cozacilor asupra Moldoveĭ şi specialminte a Suceveı:

Въ лѣто ҂аҳкф. ма-
саца августа г дна
сущу въ печерскомъ
монастыри Варлааму
іеромонаху, отъ Мол-
довлахійскіа земля,
отъ Мирона Берновска-
го воеводы посланный
къ мнѣ повѣда, ако
въ лѣто ҂ахі, егда не-
честивый царь агаран-
скій Султанъ Османъ
пріиде подъ Хотинъ
братись съ царствомъ
полскимъ (иже съ сту-
домъ, Божіею помощію,
ничтоже успѣвъ про-
тивъ христіаномъ, на
свою погибель възвра-
тись; възвращшеса
отъ своихъ воинъ абіе
убіенъ бысть), козаци
запорозстіи, иже идаху
противъ нечестивымъ,
не просто идо на Хо-
тиню, идѣже полское
войско каше нъ устре-

„In anul 1629 luna August 3 ḑile, venindŭ în mônăstirea Pecersca Varlaam Ieromonachul, din pămêntul Moldoveĭ, şi fiindŭ trămisŭ la mine, ca să mĕ vaḑĕ de cătrĕ Miron Barnovski Voevodul, (mi-a spusŭ), că în anul 1610, (a) când necuratul Împĕratŭ al Agarenilor, Sultanul Osman, a venitŭ sub Chotin, ca să se bată cu Regatul Polonieĭ (care ruşinatŭ cu ajutorul luĭ D-ḑeŭ, n'a izbutitŭ nimicŭ contra creştinilor, cĭ s'a întrorsŭ în paguba luĭ; căcĭ abĭe întorcêndu-se, a fostŭ ucisŭ de cătrĕ soldaţiĭ seĭ), cozaciĭ zaporojenĭ, cariĭ mergéŭ în contra necuraţilor, nu s'aŭ dusŭ numaĭ la Chotin, unde era şi óstea poloneză,

(a) Tóte faptele din acestŭ citatŭ privescŭ pre anul 1622 şi nu 1610. De unde se vede, că aicĭ este o eróre, provenită din copiarea manuscriptuluĭ.

мишласѧ на Сочавскій градъ, еже разграбити его (вси бо нарочитыи и богатыи тамо собралисѧ бахꙋ) и ꙋже приближившимсѧ имъ рѣки, нарицаемыѧ Сочава, ꙋвѣдѣно бысть въ градѣ, ѧкъ множество козаковъ обонъ полъ рѣки сꙋть. Граждане и вси тамо тогда сꙋщіи все, еже имахꙋ, внесоша въ горный градъ и жены и дѣти. Митрополитъ же тогда сꙋщій Анастасій Кримковичъ съ іереи възхоти по обычаю внести отъ Митрополіи въ вышный градъ и мощи свѧтого велико-мꙋченика Іоанна Новаго, и егда пріидоша взѧти, не възмогоша поднести е отъ мѣста его (сице бо всегда чꙋдо творитъ благодатію Божіею, егда въ нꙋжди градъ изъбавленъ быти имать отъ враговъ на-

ci s'aŭ îndreptatŭ spre orașul Sucéva, ca să-lŭ prade pre el (căcĭ acolo toțĭ nobiliĭ și bogațiĭ se adunase fugindŭ) și acum apropiindu-se eĭ de rîul, ce se kĭamă Sucéva, s'a fostŭ vĕḑutŭ din orașŭ, că o mulțime de Cozacĭ eraŭ pre șesul rîuluĭ. Cetățeniĭ și toțĭ ceĭ de acolo cu totŭ, ce avéŭ, aŭ fostŭ dușĭ în cetatea de sus și femeile și copiiĭ. Fiindŭ atuncĭ Metropolitŭ Anastasie Crimca cu preuțiĭ aŭ voitŭ, dupre obiceiŭ, să ducĕ din Metropolie în cetatea de sus și relicviile Sântuluĭ mareluĭ martirŭ Ioan celŭ noŭ, și cândŭ aŭ venitŭ, ca să-le iea, n'a-pututŭ să le râdice dela locul lor, (căcĭ aceste tot-dé-una cu darul luĭ D-ḑeŭ făcéŭ minunĭ, când la nevoie orașul trebuea să fie mântuitŭ de inimiciĭ, ce cădéŭ

лежащихъ емꙋ). Познавше по семъ избавленіе свое, не къ орꙋжіамъ нижъ на брань, нъ на молитвꙋ и постъ ꙋстремилась съ всѣмъ множествомъ, иже бяхꙋ въ градѣ, молящи Бога и свя́того Іоанна ꙋгодника его о избавленіе. Егда же пріидоша козаци къ рѣцѣ ꙋже къ градꙋ преити хотяще, оле чꙋдо! рѣка, юже и нюже люди тогда перехождахꙋ, въ мнoгвеніе ока сице новодниса, акъже никогда же прежде сицевомꙋ наводненію быти. Они жъ, видѣвше се, ꙋстрашишась и начаша отстꙋпати; вода же велми множашесь и страшно разливашесь. Зрящимъ же имъ чꙋдо сіе и не могꙋщимъ более ждати поидоша: и тако градъ избавися молитвами свя́того Іоанна новаю мꙋченика.

asupra luĭ). Cu acésta a făcutŭ cunoscutŭ mântuirea luĭ (orașuluĭ), că nu va fi nicĭ cu armele, nicĭ cu lupta, dar la rugăciune și ajunare a alergatŭ tótă mulțimea, ce fugise în cetate, rugândŭ pre D-deŭ și pre Sântul Ioan, plăcutul luĭ, pentru mântuire. Iar când aŭ venitŭ cazaciĭ la rîŭ și acum voiéŭ a întra și în orașŭ, o minune! rîul, pre care ómeniĭ îlŭ trecéŭ în sus și în jos, de odată așa de mult s'a umplutŭ cu apă, că nicĭ o dată maĭ 'nainte n'a fostŭ așa de inundatŭ. Iar eĭ, vĕḑêndŭ acésta, s'aŭ înspăĭmêntatŭ și aŭ începutŭ să se retragĕ; ĭar apa se înmulția fórte și se rĕvĕrsa cumplit. Decĭ vĕḑêndŭ eĭ acéstă minune și neputêndŭ maĭ mult așcepta, s'aŭ dusŭ; și așa orașul s'a mântuitŭ cu rugă-

Отъ тогдашнего ѹбо времене митрополитъ съ всѣмъ клиросомъ и съ епископы ѹставиша по всей земли Молдовлахїйской праздновати день той, въ онь же избави ихъ Богъ отъ толикіа бѣды, сіесть мѣсаца.... (пробѣлъ).... Творятъ же въ митрополіи въ той день литію, обходаще церковь съ мощми свѧтаго Іоанна, благодаряще Бога, преславно отъ толикіа бѣдѣ избавишаго ихъ молитвами свѧтого великомѹченика Іоанна Новаго.

ciunile S-tuluĭ Ioan martiruluĭ celuĭ noŭ. Şi dela acelŭ timpŭ Metropolitul cu totŭ clirosul şi cu Episcopiĭ aŭ stabilitŭ, ca acea ḑi să se sĕrbeze în totŭ pămêntul Ungro-Vlachieĭ, în carea i-a mântuitŭ pre dînşiĭ D-ḑeŭ de aşa nenorocire; acésta este luna..., (ştersŭ). Facŭ în Metropolie la acea ḑi litie (litanie), încunjurândŭ Biserica cu relicviile S-tuĭ Ioan, şi mulţemindŭ luĭ D-ḑeŭ, celŭ ce cu cinste i-a mântuitŭ pre dînşiĭ de aşa nenorocire cu rugăciunile Sântuluĭ mareluĭ martirŭ Ioan celŭ noŭ".

Da, călătoria luĭ Petru Movilă din anul 1622 la Lavra de Kiev este chotărîtóre şi deşi acéstă călătorie încă n'a skimbătŭ cariera vieţeĭ luĭ, dar ea celŭ puţin a întrodusŭ în sufletul luĭ Petru Movilă o deliberaţiune, carea la 1627 s'a terminatŭ cu chotorirea, de a întra în tagma monachală. Cincĭ anĭ de ḑile s'a gânditŭ Petru Movilă asuprá skimbăreĭ carriereĭ séle din nobilŭ în monachŭ, din apărătorŭ cu arma al creştinătăţeĭ în luptătorŭ al ortodocsieĭ. Şi în adevĕr. La anul 1627 în ḑiua de 15 August, Adormirea Maĭceĭ Domnuluĭ, patronul Bisericeĭ celeĭ marĭ din Lavra din Kiev se duce la acéstă mônăstire în calitate tot de înkinatorŭ şi rĕmâne aicĭ

pentru tot-dé-una, facêndu-se monachŭ, sub conducerea Metropolitului Iov. Dar, pentru a înţelege maĭ bine activitatea religiósă a luĭ Petru Movilă, şi specialminte luptele luĭ pentru ortodocsie, care la 1643 aŭ produsŭ faimósa «Mărturisire ortodocsă»; şi tot-d'-dată a cunósce şi circumstanţele, în care el şi-a ficsatŭ cariera sa; ne vedemŭ obligaţĭ a urmărĭ acéstă lature din biografia luĭ Petru Movilă în paralelŭ cu activitatea propagandelor papale din Biserica rusă şi cea românéscă din timpurile luĭ Petru Movilă.

Pre la începutul seculuĭ al XVII-lea, şi anume între anii 1600—1632, propagandele catolice, ajutate în Polonia de catrĕ Regele Sigismund al III-lea, şi tolerate în Moldova de cătrĕ partida Movilescilor, ajunsese, ca pre fie-care ḑi să pótĕ numĕra triumfurĭ asupra ortodocsieĭ; şi anume, în Moldova ele avéŭ unŭ episcopŭ catolicŭ cu reşedinţa în Cotnarĭ (a), ĭar în Liov dispunéŭ de unŭ Metropolitŭ uniatŭ, în persóna luĭ Rutski, şi la Kiev, după ce-şĭ împropriése tótĕ mônastirile şi Episcopiile cu averile lor, căutaŭ a da ortodocsieĭ ultima lovitură şi a introna şi aicĭ, décă nu catolicismul, apoĭ cel puţin unia. Instrumentul celŭ maĭ docilŭ în mâna propagandelor dela Kiev şi inimicul celŭ maĭ periculósŭ pentru acéstă Biserică şi tot-o-datŭ şi celŭ maĭ capabilŭ era Archiepiscopul de Poloţca, Meletie Smotriţki. La 1627 Archiepiscopul Smotriţki se duce la Kiev şi rógă pre Metropolitul Iov Boreţki, să convóce Sinodŭ pentru ḑioa de 8 Septemvrie, Nascerea Maĭceĭ Domnuluĭ. Şi în adevĕr, Metropolitul se unescĕ cu ideia luĭ Smotriţki, de a convoca Sinodŭ, care să se ocupe cu censurarea unuĭ chatechismŭ, elaboratŭ, cum ḑicea el, pentru Biserica ortodocsă. La Sinodul, provocatŭ de Smotriţki şi ţinutŭ în Lavra de Kiev la 8 Septemvrie, aŭ luatŭ parte dintre Archiereĭ numaĭ Metropolitul Iov şi singur Meletie, şi tot-o-dată prinţul Petru Movilă, care era încă civilŭ, dar care se bucura între ortodocşĭ de unu renume mare pentru originea şi cultura luĭ (b). Aicĭ catechismul luĭ

(a) Papismul şi starea actuală a Bis. ortodocse din Regatul Românieĭ de Ep. Melchisedec 1883. Bucureştĭ. pag. 27—28.

(b) Исторія рус. Церкви Макароія, Митрп. Московскаго. 1882. S. Peterburg. T. XI, pag. 343.

Smotriţki, celŭ scrisŭ în spiritul papalităţeĭ, n'a pututŭ să obţină nicĭ o critică, din causa numĕruluĭ celuĭ limitatŭ al membrilor Sinoduluĭ, s'a hotărîtŭ însĕ tot cu acéstă ocasiune, ca catechismul luĭ M. Smotriţki să fie supusŭ uneĭ censurĭ complecte a Ierarchilor Bisericeĭ ruse şi pentru acésta să se convóce unŭ Sinodŭ complectŭ. Smotriţki s'a învoitŭ cu propunerea Metropolituluĭ, adaugândŭ rugămintea, a ĭ-se permite, ca pĕnĕ la convocarea Sinoduluĭ să publice reflecsiunile séle asupra a şése puncte diferenţiale dintre Biserica ortodocsă şi cea catolică. Sinodul a admisŭ cererea luĭ Smotriţki, dar scopul luĭ cu acéstă propunere era, de a arăta, că diferinţa între ambele Bisericĭ nu era esenţială (a).

Pĕnĕ la terminarea preparativelor pentru convocarea Sinoduluĭ din anul următorŭ 1628, noĭ să urmărimŭ maĭ de aprópe faptele, relative la biografia luĭ Petru Movilă, precum şi relaţiunile luĭ cu persónele cele maĭ influente ale Bisericeĭ de Rusia. Am arătatŭ maĭ sus, că la 8 Septemvrie 1627 Petru Movilă era încă civilŭ; tot în acelaşĭ anŭ, dar numaĭ la 29 Noemvrie, Sigismund al III-lea publică edictul, prin care Petru Movilă este confirmatŭ de Egumenŭ al Lavreĭ de Kiev (b). De unde resultă, că între 8 Septemvrie şi 29 Noemvrie anul 1627 Petru Movilă este calugĕritŭ, rădicatŭ în treptele de diaconŭ şi preutŭ şi în fine onoratŭ cu titlul de «mare Archimandritŭ şi Egumenŭ al Lavreĭ de Kiev». De altă parte, Petru Movilă în primiĭ anĭ aşedăreĭ séle la Kiev a sciutu cu agerimea de boerŭ moldovénŭ, să întórcĕ în favórea sa pre tóte persónele, ce la 1627 dispunéŭ de circumstările istorice ale Bisericeĭ de Rusia. Maĭ întâiŭ prin cultura şi originea sa princiară şi apoĭ kĭar prin averea sa dispusese pre Metropolitul de Kiev, Iov Boreţki, în cât acesta îlŭ pune în fruntea cleruluĭ de Kiev, la mórtea sa îlŭ face, cum vomŭ vedea, unul din ecsecutoriĭ seĭ testamentarĭ, ĭar la 1628 Ianuarie 29 intervine pre lôngă Ţarul Moscveĭ, Michail Teodorovicĭ, făcêndu-lŭ cunoscutŭ acestuia în terminiĭ ceĭ maĭ recomenda-

(a) Cyma. Saulus et Paulus pag. 82—83. Protestaucia Smotrijskiego, publicată de D. Golubev Матер. для ист. западо-руск. Церкви No. 57. p. 323 — 324.

(b) Golubev ibid. pag. 94 — 95.

bilĭ şi îlŭ rógă, ca, ajutândŭ Biserica de Kiev, să contribuiascĕ şi la susţinerea Lavreĭ, a căria mare Archimandritŭ era Petru Movilă (a).

Petru Movilă era în mare favóre la magnaţiĭ polonĭ, din causa înrudireĭ Movileşcilor cu aceştia şi Regele Polonieĭ, Sigismundŭ al III-lea, tot-dé-una da preferinţă luĭ Petru Movilă naintea tuturor clericilor ruşĭ, séŭ maĭ precis, naintea persónelor clericale dintre cazacĭ. Insuşĭ Smotriţki în anul 1627 era fórte simpaticŭ luĭ Petru Movilă şi prin dînsul şi Rutski, Metropolitul uniatŭ din Liov. Eĭ avéŭ convicţiunea, că prin Petru Movilă, omŭ de o cultură înaltă şi în relaţiunĭ amicale cu toţĭ magnaţiĭ polonĭ, vorŭ câsciga pentru causa unieĭ şi pre Metropolitul Iov Boreţki. De aceia din aceste timpurĭ avemŭ fapte istorice de o amicie intimă din partea Archiepiscopuluĭ Smotriţki cătrĕ Petru Mo-

(a) Москов. глав. арх. М. И. Д дѣла малорос. ан. 1628 Ian. 29 No. 1.

Fiind că Petru Movilă, devenindŭ egumenŭ al Lavreĭ de Kiev, se titula „Mare Archimandritŭ" al eĭ, să arătămŭ aicĭ cuvintele istorice, pre care se funda acéstă titularatură particulară.

Incă din timpul luĭ Iustinian celŭ mare în dreptul bizantinŭ se stabilise, că terenul, pre care se consrtuesce o Biserică şi maĭ ales o mônăstire, este terenŭ publicŭ, fŏrĕ de a putea fi vre-o dată posedatŭ de cătră unŭ particularŭ; Iar ceremonialul religiosŭ consta în înfigerea uneĭ crucĭ, însoţindu-se de rugăciunile sciute (vedĭ Goar), Mônăstirile maĭ ales, unde se petrecea acestŭ ceremonialŭ, efectuatŭ de cătrĕ Episcopŭ, se numiaŭ „σταβροπήγιοι = înfigerĭ de cruce". Iar în respectul dreptuluĭ canonicŭ nu recunoscéŭ aceste mônăstirĭ altă autoritate supremă, afară de acea a Episcopuluĭ, care efectua actul stavropigiăreĭ uneĭ mônăstirĭ. Eca cum se ecsprimă Iustinian despre stavropigiărea uneĭ mônăstirĭ: „Şi maĭ întâiŭ de tóte trebue să spunemŭ, că în totŭ timpul şi preste totŭ pămêntul impĕrăţieĭ nóstre, décă cineva va voi să construiascĕ mônăstire splendidă, să nu aĭbă voie a face acésta maĭ nainte, de cĕ va ruga pre iubitorul de D-deŭ Episcopŭ al loculuĭ, Iar acesta, întindêndŭ mânele la cerŭ, şi prin rugăciune afierosindŭ locul luĭ D-deŭ, înfinge în dînsul sĕmnul mântuireĭ nóstre, dicŭ crucea cea înkinată şi în adevĕr onorată şi astŭ feliŭ se va începe construcţiunea, punêndŭ acésta unde-va, în locŭ cuviincĭosŭ la temelie. Aşa va fi începutul credinţeĭ celeĭ pióse a misterelor nóstre (Novell, V cfr. Thesaurus eccles. Suiceri col. 1002).

Acestŭ dreptŭ al stavropigiăreĭ mônăstirilor din imperiul bizantinŭ, Patriarhiĭ de Constantinupolŭ l'a întinsŭ şi preste chotarele imperiuluĭ, făcêndŭ din multe mônăstirĭ, acum construite, stavropigiĭ constantinupolitane. Aşa aŭ operatŭ Patriarchiĭ la noĭ; în Rusia, Polonia, Transilvania şi în tóte ţerile ortodocse, făcêndŭ mônăstirĭ stavropigiĭ şi cu acésta punêndu-le sub jurisdicţiunea sa directă. In Kiev numaĭ Lavra pecersca avea caracterul de mônăstire stavropigie şi de aceia Petru Movilă se titula: *„Petru Movilă, principele ţereĭ Moldoveĭ, din graţia luĭ D-deŭ mare Archimandritŭ al mareĭ Lavre din Kiev, făcătóre de minunĭ Pecersca"*. (Матер. для ист. вап-руск церави. Golubev. pag. 302.

vilă. Aşa Smotriţkiĭ în luna luĭ Iunie anul 1627, când Petru Movilă eră încă civilŭ, a visitatŭ pre Petru Movilă la moşia luĭ de lôngă Kiev, Rubejovca, şi în timpŭ de ḑecĕ ḑile aŭ discutatŭ împreună asupra asemĕnărilor şi diferinţelor dintre Biserica papală şĭ cea ortodocsă. Apoĭ în urmarea uneĭ asemenea visite îndelungate din partea luĭ Smotriţki la Petru Movilă, precum şi a uneĭ alte visite din partea luĭ Petru Movilă la Smotriţki, petrecută la una din moşiile mônăstireĭ Dermansca, la începutul anuluĭ 1628, şi carea a ḑuratŭ doĕ ḑile, Smotriţki scrie o epistolă luĭ Ruţski, Metropolitul uniatŭ din Liov, şi aicĭ se ecsprimă fórte favorabilŭ despre Petru Movilă, ḑicêndŭ, că el este : «omŭ ne'ntinatŭ, temĕtorŭ de D-ḑeŭ, supusŭ, înţeleptŭ şi se referă cu condescendenţă cătrĕ Biserica Romeĭ şi diferinţele eĭ» (a). Tóte aceste circumstanţe istorice facuse din Petru Movilă, care acum eră mare Archimandritŭ al Lavreĭ de Kiev, bărbatul de acţiune al faptelor istorice, petrecute în Biserica ortodocsă din Regatul Poloniei, ĭar Biserica poporuluĭ românéscŭ devenise, cum vomŭ vedeà aicĭ imediat, o Biserică egală cu celelalte Bisericĭ ortodocse grécă şi rusă, şi preocupările ómenilor de acţiune aĭ Bisericeĭ ruse se întindéŭ şi asupra Bisericeĭ românescĭ.

Şi în adevĕr. Sinodul din 8 Septemvrie 1627 autorizase pre Meletiŭ Smotriţki, ca el printr'o convocare din partea Bisericeĭ ortodocse să prepare spiritele ortodocşilor, spre ase întruni în Sonodŭ pentru ḑioa de 13 August 1628, când săse găsiască mijlócele, pentru împăcarea intereselor ortodocsieĭ cu a le unieĭ din Liov. Represeutanţiĭ ceĭ maĭ de valóre aĭ ortodocsieĭ, cariĭ, ţinêndŭ comptŭ şi de posiţiunea Bisericeĭ ortodocse faţă cu cea uniată, şi ar fi doritŭ unŭ modus vivendi, eraŭ Metropolitul Iov şi Archimandritul Lavreĭ Pecerscă, Petru Movilă; dar alăturea cu aceştĭ doĭ rĕpresentanţĭ moderaţĭ aĭ ortodocsieĭ se afla şi Episcopul de Perémîşlsca, Isaia Copinski, care nu voia să auḑĕ de nicĭ unŭ feliŭ de împăcăciune cu unia şi care încă de pre la finele a-

(a) Tóte acestea fapte sŭntŭ cuprinse în epistola luĭ Smotriţki cătră Ruţski, publicată de cătrĕ Coialovicĭ în : Литов. церков. унія II. Nota 216.

nuluĭ 1627 dăduse alarma între çazacĭ, că Biserica ortodocsă trebue să fie cu precauţiune faţă cu Metropolitul Ioy Boreţki şi să fuga de Şmotriţki, ca de unŭ membru periculoşu al Bisericeĭ (a). Aflându-se Smotriţki în faţa acestor persóne, el, în locu de a fi prudentŭ şi cu precauţiune, şi a nu lucra, de cât numaĭ în conformitate cu sarcina, ce-ĭ impusese Sinodul din 1627, face unŭ catechismŭ, plinŭ de doctrinile papale, pre care insistą, ca Sincdul să-lŭ traducă în limba grécă, slavă şi cea *valachă*, şi apoĭ prepară o «Apologie», prin care caută a demonstra, că doctrina Birericeĭ ortodocse este pretutindenea plină de eresurĭ, şi că numaĭ în Biserica papală s'a păstratŭ adevĕrata doctrină a Bisericeĭ şi că prin urmare nu este mântuire, de cât numaĭ în unia cu Biserica papală. Şi anume, adaugă el, «în călătoria, ce am făcutŭ prin Orientŭ, am constatatŭ, că doctrina calvinistă se propagă de pre amvonul catedraleĭ patriarchale; patriarchul Ciril Lucaris este singurŭ calvinistu, şi mie mi s'a datŭ în Constantinupolŭ unŭ catechismŭ, numitŭ ortodocsŭ, şi publicatu de catrĕ unŭ grecŭ cu numele Ghergan (b). De altă parte, Smotriţki prin apologia sa a îngrijitŭ, să demunstreze, că şi scriitoriĭ ruşı contimpuranĭ, ca Zizanie, Filaret, clericul Ostrojki, Ortolog şi alţiĭ sûntŭ toţĭ îmbuĭbaţı de diferite eresurĭ (c). Acéstă «Apologie», scrisă de Smotriţki încă din Iunie 1628, a fostŭ trămisă cu scrisorĭ individuale cătrĕ Metropolitul Iov şi Petru Movilă şi cu rugămintea, ca, observând'o, să o tipăriascĕ şi sa o trămiţĕ membrilor Bisericeĭ ruse înainte de 13 August, data convocăreĭ Sinoduluĭ. Smotriţki a asceptatŭ treı sĕptămânĭ şi vĕdêndŭ că nu primesce nicı unŭ rĕspunsŭ, a pusŭ de s'a publicatŭ în limba poloneză «Apologia» sa la Liov. Acéstă procedare din partea luĭ Smotriţki atâta a iritatŭ pre membriĭ Bisericeĭ ruse, în cât aceştia la Sinodul din 13-August 1628, ţinutŭ tot în Lavra de Kiev,

(a) Cyша Saulus et Paulus pag. 94—95. Письмо Мелетія къ Рутскому (ţipărită de Coialovicĭ în: Литов. церкв. Унія II. Nota 216).

(b) Apologia peregrinacyi do kraiov vschodnich M. Smotryskiego ve Lvovie. în Qanrt. pag. 204.

(c) Ibid.

şi compusŭ din Metropolitul Iov, Episcopiĭ Isaakie al Luţcăĭ, Paisie al Holmuluĭ şi Avraamie al Pinscăĭ, precum şi din maĭ mulţĭ Archimandriţĭ, între cariĭ şi Petru Movilă, din ieromonachĭ, protoiereĭ, preuţĭ şi persóne civile, aŭ chotărîtŭ în unanimitate să fie Smotriţki datŭ judecăţeĭ, ca unŭ omŭ, ce nu numaĭ că nu profesază cele ale ortodocsieĭ, dar a devenitŭ periculosŭ kíar pentru Biserica ortodocsă rusă.

In timpŭ ce sinodul îşĭ ţinea şedinţele séle în Lavra Pecersca, a sositŭ şi Meletie Smotriţki în Kiev şi voindŭ a avea locuinţa în Lavră, luĭ i-s'aŭ arătatŭ, că locuinţa pentru dînsul este destinată în mônăstirea Michailovsca din oraşul Kiev. Numaĭ ce s'a stabilitŭ Smotriţki aicĭ, Sinodul a trămisŭ pre patru preuţĭ din mijlocul seŭ, în fruntea cărora era protoiereul Mujilovski şi cu misiunea, de alŭ întreba în numele Sinoduluĭ, déca el se maĭ ţine de «Apologia» sa. Smotriţkĭ a rĕspunsŭ, că el se va presenta singurŭ la Sinodŭ; iar protoiereul a adausŭ, că nu va fi primitŭ la Sinodŭ, pĕnĕ ce nu va da unŭ asemenea rĕspunsŭ. După aceste, Meletie a căutatŭ înaintea clericilor, veniţĭ din partea Sinoduluĭ, săse justifice, că apologia sa nu conţine nimicŭ contrarŭ doctrineĭ ortodocse. Intre aceste servitoriĭ luĭ Smotriţki aŭ începutŭ a-ĭ comunica, că locuitoriĭ Kievuluĭ îĭ tractéză, ca pre ereticĭ, iar Cazaciĭ se laudă, că, îndată ce Sinodul va condemna pre Smotriţki, aŭ să-ĭ înnece pre toţĭ în Dnipru. Aceste scirĭ atâta încurcase pre Meletie, că el a tramisŭ doĕ epistole Metropolituluĭ Iov, aratându-ĭ cu cea dintaiŭ, că el prin apologia sa a combătutŭ eresurile scriitorilor ruşĭ, iar prin adoa se ruga, că nu este bine, ca săse pórte cu dînsul astŭ-feliŭ; cu el, care n'a urmaritŭ altŭ-ceva, de cât interesele ortodocsieĭ, şi că, permiţêndu-i-se a lua parte la Sinodŭ, s'ar putea găsi o formulă de împăcăciune. Luândŭ lucrurile o astŭ-feliŭ de întorsetură, Metropolitul, însoţitŭ de maĭ mulţĭ clericĭ, s'a dusŭ în mônăstirea Michailovsca, unde se afla în gazdă Smotriţki. Aicĭ, după terminarea închinaciuneĭ din Biserică, Metrópolitul s'a retrasŭ în kiliile metropolitane, unde venindŭ şi Smotriţki, s'a începutŭ întrevorbire asupra «Apologieĭ» şi la afirmările luĭ Smotriţki, că ea nu conţine nimicŭ contrarŭ ortodocsieĭ,

protoiereul Mujilovski a deskisŭ cólele tipărite ale «Apologiei» şi cetindŭ maĭ multe bucăţĭ, a adausŭ : «óre aceste nu sûntŭ contrare Bisericeĭ ortodocse, nu sûntŭ hule în contra eĭ?»

Spre séră Metropolitul cu aĭ seĭ s'a reîntotsŭ în Lavră şi de aicĭ i-a trămisŭ luĭ Smotriţki ó formulă de declaraţiune, pre carea el, transformând'o, a scris'o cu mâna sa, fŏrĕ a o subscrie şi a înapoiat'o la Lavră, ducĕndu-se şi singurŭ la privigherea, ce era sá se facĕ pentru ḑioa Adormireĭ Maiceĭ Domnuluĭ, patronul Lavreĭ. In altarul Bisericeĭ prelaţiĭ ruşĭ aŭ cerutŭ dela dînsul, ca el să subsemneze declaraţiunea, făcută de dînsul, şi adoa ḑi a luatŭ parte la serviciul S-teĭ liturgiĭ, împreună cu Metropolitul Iov şi cu toţĭ ceialalţĭ prelaţĭ aĭ Bisericeĭ ruse. După cetirea Evangelieĭ, toţĭ clericiĭ servitorĭ aŭ eşitŭ în mijlocul Bisericeĭ, ţinêndŭ în mânĭ foĭ de ale «Apologieĭ» luĭ Smotriţki şi lumînărĭ aprinse şi suindu-se pré amvonŭ (a), vicariul luĭ Smotriţki a cetitŭ cu glasŭ mare pentru acesta următórea declaraţiune : «Eŭ Meletie Smotriţki, Archiepiscopŭ al Poloţcăĭ, fiindŭ bănuitŭ de Biserica nóstră ruséscă în renegarea Bisericeĭ ortodocse, ĭar după publicarea sub numele meŭ a cunoscuteĭ «Apologiĭ» am fostŭ bănuitŭ şi maĭ mult în aceiaşĭ renegare, declarŭ solemnel întregeĭ Bisericĭ rusescĭ, prin voĭ, cariĭ vĕ aflaţĭ în S-ta Lavra a Pecerscăĭ, cu patronul Adormirea Prea Sânteĭ Fecióreĭ Născĕtoreĭ de D-ḑeŭ, că în parte eŭ singurŭ sûnt culpabilŭ în contra dogmelor ortodocse, dar maĭ mult a provenitŭ dela acea persóna, căria eŭ i-am încredinţatŭ publicarea Apologieĭ în limba poloneză, şi anume a rĕu-intenţionatuluĭ Casian Sacovicĭ, superiorul mônăstireĭ Dubensca, cu patronul Skimbăreĭ la faţă. Cunoscêndŭ şi recunoscêndŭ amăgirea mea contra dogmelor Bisericeĭ ortodocse de Rĕsăritŭ, rogŭ pre Domnul D-ḑeŭ, ca să fie îndurătorŭ cătrĕ amăgirea mea, ĭar Bisericeĭ mele rusescĭ, înainte căria cu îndurarea luĭ D-ḑeŭ daŭ promisiunea mea de bună voie, declarŭ,

(a) In Bisericele vekĭ amvonurile bisericescĭ se construiaŭ în mijlocul şi nu la o parte a Bisericeĭ, ca astă-ḑĭ la noĭ. Lavra de Kiev îşĭ are amvonul sĕŭ dupre sistemu construcţiunilor vekĭ

că în viitorŭ mĕ voiŭ feri de acéstа cu totŭ sufletul mĕŭ. Şi ca dovadă a căinţeĭ mele, eŭ înaintea okilor voştri şi în acéstă sântă Biserică, despreţuescŭ, rupŭ şi calcŭ cu piciórele «Apologia» mea, aducêndu-'mĭ aminte de jurămêntul, pre care eŭ l'am făcutŭ Domnuluĭ D-deŭ, când, în presenţa Prea Sânţituluĭ meŭ Domnŭ (Metropolitul) şi acelora-lalţĭ Archiereĭ aĭ Bisericeĭ nóstre ruse, am fostŭ chirotonisitŭ Archiereŭ de Intru tot Sânţitul Patriarchŭ al Ierusalimuluĭ, Teofan şi sub stăpânirea Prea Sânţituluĭ Patriarchŭ al Constantinupoluluĭ» (a) După cetirea acesteĭ declaraţiunĭ, îndată s'a procedatŭ la ruperea, arderea şi călcarea cu piciórele a faşiilor din Apologia luĭ Smotriţki, pre carea le-a călcatŭ cu piciórele maĭ întâĭ Smotriţki şi apoi toţĭ clericiĭ oficianţi pĕnĕ la celŭ de pre urmă.

Cu aceste nu s'aŭ liniscitŭ lucrurile de locŭ în Biserica de Kiev. Intre Cazacĭ se rĕspândi-se vestea, că «Apologia» luĭ Smotriţki a fostŭ călcată în picióre numaĭ de clerul inferiorŭ şi numaĭ pentru okiĭ lumeĭ, dar că Metropolitul Iov, Petru Movilă şi alţiĭ de locŭ n'aŭ ecsecutatŭ unŭ asemenea actŭ. Aceste fame aŭ impusŭ clericilor, cé aŭ luatŭ parte la Sinodul din 15 August, ca să publice o broşură, pre carea a întitulat'o «Apolia (= nimicirea) Apologieı» (b), şi acéstă broşură a fostŭ trămisă Ecsarchuluĭ din Liov al Patriarchieĭ de Constantinupolŭ, Ieremia Tisarovski. La rôndul sĕŭ şi Meletie Smotriţki, scăpândŭ din mijlocul Cazacilor amerinţătorĭ, a publicatŭ «Protestanţia în contra Sinoduluĭ dela Kiev din anul 1628» (c). Prin acéstă scriere Smotriţki se plânge în contra Metropolituluĭ Iov şi a luĭ Petru Movilă, spunêndŭ, că eĭ la Sinodŭ s'aŭ purtatŭ cu dînsul prea aspru, ne'ncetatŭ l'aŭ amerinţatŭ şi nu i-aŭ permişŭ săse justifice. Pre la finele luĭ Septemvrie 1628, Smotriţki şĭ-a tipăritŭ în Liov «Protestanţia», ĭar la finele anuluĭ 1628, séŭ începutul celuĭ următoriŭ, protoiereul Mujilovski a publicatŭ o altă operă, întitulată

(a) Исторія русск. Церкви. Макарія. 1882 С. прбг. Т. XI, pag. 358 — 359.
(b) Apolia Apologieĭ ecspuse cele petrecute în Sinodul din 1628 dela Kiev: publicată de D. Golubev în: Матер. для ист. зап. русск. церкви No. 55.
(c) Publicată de D. Golubev în opera citată sub. No. 57.

«Antidotul» în contra Apologieĭ luĭ Smotriţki, pre carea el a tipărit'o în Lavra de Kiev, dedicând'o Metropolituluĭ Iov. Mujilovski prin «Antidotul» seŭ arată ne fundarea doctrinelor papale despre «Purcederea St. Spiritŭ şi dela Fiiul» despre «Supremaţia Papeĭ» «purgatoriŭ» etc. şi tot-o-dată îşĭ permite şi câte-va ecspresiunĭ nealese în comtul luĭ Smotriţki. (a) Şi Smotriţki la rôndul seŭ printr'o operă, întitulată: «Ecsplicaţiune între Apologie şi Antidotŭ» rĕspunde luĭ Mujilovski cu unŭ tonŭ şi maĭ nealesŭ şi caută a demunstra, că unia este singura fericire, la care póte să aspire Biserica rusă.

Dar Smotriţki în istorie ni se presintă nu numaĭ, ca omŭl al condeiuluĭ, ci el maĭ ales este omul acţiuneĭ. Avêndŭ ajutorul Papeĭ Urban VII-lea, care ordonase, ca Apologia luĭ Smotriţki săse traducĕ în limba latină şi tot-o-dată săse depunĕ spre păstrare în castelul St. Angel (b); şi de altă parte, bucurându-se de protecţiunea Regeluĭ Sigismund al III-lea, celuĭ maĭ fanaticŭ pentru catolicismŭ, a isbutitŭ, ca pentru dioa de 28 Octomvrie anul 1629 să se convóce Sinodŭ în Liov, unde atât uniaţiĭ, cât şi ortodocşiĭ să se întruniască, spre a kibzui cele pentru unirea Bisericilor; şi pênĕ la data Sinoduluĭ din Liov, ortodocşiĭ să se adune în Kiev, ĭar uniaţiĭ în Volînia, spre a prepara mĕsurile necesare. Sinodul din Liov nu s'a întrunitŭ, din causă, că ortodocşiĭ aŭ declaratŭ, cu Ieremia Tisarovski în frunte, că în materie de credinţă trebuescŭ consultate Bisericele grécă şi volochă, şi că eĭ se potŭ întruni în Sinodŭ numaĭ cu scopul, de a regula posiţiunea Bisericilor ortodocse din Regatul polonŭ, precum şi averele mônăstirescĭ, cele acaporate de cătrĕ uniaţĭ (c). Neputêndu-se nicĭ odată efectua unirea ortodocşilor ruşĭ cu uniaţiĭ, provedinţa divină a predestinatŭ, ca

[a] Cyma Saulus et Paulus pag. 117—121. Din partea ortoducşilor aŭ fostŭ publicate maĭ multe opere, între care citămŭ aicĭ, Antopologia..... Dipliţa" sub pseudonimul Eustatiė Kisel, scrisă în 1631 şi dedicându-sĕ luĭ Petru Movilă, s'a publicatŭ în anul 1632. Tóte aceste în opera: Ист. польск. литератури. Вишневицкаго. T. VIII.

[b] Cyma. Saul et Paul pag. 83—84; 96—98; Theiner Mon. Polon. et. Lith. III No. 224.

(c) Amărunţimĭ despre aceste în: Ист. русск. Церкви Макарія. T. XI, pag. 364 — 370.

și posițiunea Bisericelor ortodocse din Polonia, precum și cestiunea avereĭ lor sase regulezę tot prin Petru Movila, după ce el a devenitŭ Metropolitŭ al Kievuluĭ.

Întrę aceste, noi aicĭ aducemŭ unŭ actu, rĕmasŭ dela Metropolitul Petru Movila, și din care sę va vedea în modŭ specialŭ, că, décă Biserica papală în Rusia lucra pentru unirea Bisericelor prin unie, în Moldova, unde spiritul de inovațiune nu avea nici o trecere, se lucra pre calea politică la degradarea ortodocsieĭ și membrii Bisericeĭ papale pre la începutul seculuĭ al XVII-lea ajunsese a desprețui totŭ avutul religiosŭ al Moldovénuluĭ și în special relicviile S-tuluĭ Ioan celŭ noŭ din Sucéva. Eca despre acésta ce ni spune Metropolitul Petru Movilă :

При времени Могилѣ воеводѣ господарѣ Молдовлахійстѣмъ. стрый моемъ, бѣ между инѣми многими благородными лѣхи, иже служаху ему, единъ сътникъ, нарицаемый Уаздовскій латинскія вѣры, иже, егда господарь въ праздникъ памяти великаго мученика Іоанна Новаю въ Митрополію Сочавскую пріиде посѣщенія ради мощей святого. видѣвъ множество много людій. отъ многихъ странъ събранныхъ, лобызаю-

„În timpul voevoduluĭ Ieremia Movilă, Domnitorul Moldo-Vlachieĭ, unkiul meŭ, între alțiĭ mulțĭ nobilĭ leșĭ, ce serviaŭ luĭ, era unŭ pacharnicŭ, numitŭ Uiazdovski, de credința latină, care, când Domnitorul a venitŭ în Metropolia de Sucéva la serbătórea amintireĭ mareluĭ martirŭ Ioan celŭ noŭ, pentru a visita relicviile Sântuluĭ, și a vĕdutŭ mulțime multă de ómenĭ, adunațĭ din multę locurĭ, spre a săruta sântul și nestricaciosul corpŭ și dândŭ mul-

щихъ свѧтое нетлѣнное тѣло, и дары многи дающихъ, нача хꙋлити, глаголѧ къ своимъ клевретомъ.... зрите, како сїи отстꙋпници мертваго отстꙋп.... (помарано)..... ника тѣло миры благовонными помазавше и изсꙋшивше и аки свѧтого многоцѣнно ꙋкрасивше, толикъ народъ, прибытчества ради своего прелщающе, погꙋблѧютъ, нъ ꙋбо аки сеи, егоже тѣло лобизаютъ, въ адѣ мꙋчитсѧ, сице и лобызающїи тамождe мꙋчимы бꙋдꙋтъ. Абїе же се изрекъ: предъ всѣмъ народомъ и господарю тамо сꙋщꙋ дꙋхъ нечистый внїиде в нь и велми възопивъ акъ же всѣмъ ꙋстрашитись, и поврагъ его на земли люто мꙋчаше. Изнесоша же его клеврети его вонъ изъ церкве; нъ

te darurĭ, a începutŭ să chuliascĕ, vorbindŭ către companioniĭ seĭ.... vedețĭ, cum aceștĭ trădătorĭ pre corpul unuĭ trădătorŭ mortŭ, ... ungêndu-lŭ cu aromate de mirŭ și uscându-lŭ și ca pre unŭ sântŭ, îlŭ împodobescŭ cu lucrurĭ scumpe, șĭ amăgindŭ pre atâta poporŭ pentru neșciința luĭ, îlŭ perdŭ, ci precum aceștia, cariĭ sărută corpul luĭ, se muncescŭ în Iadŭ, așa și toțĭ ceĭ ce îlŭ vorŭ săruta, vorŭ fi munciţĭ acolo. Îndată ce a ḑisŭ aceste, înaintea a totŭ poporul și fiindŭ și Domnitorul acolo, spiritul necuratŭ a întratŭ în dînsul și strigândŭ fórte, așa că s'aŭ înspăĭmêntatŭ toțĭ, și trântindu-lŭ la pămêntŭ, îlŭ muncia fórte. Decĭ scoțêndu-lŭ pre dînsul companioniĭ luĭ afară din Biserică, a începutŭ să-lŭ

ѹбо зѣльнѣе мѹчаше бѣсъ его въ ѹдивленіе всемѹ народѹ. Вѣдаще же клеврети его, акъ лютое его отъ бѣса мѹченіе более крѣпит-ся. пріидоша къ Митрополитѹ тогда сѹщемѹ „Георгію Могилѣ", братѹ господарскомѹ, иже бѣ мѹжъ благочести́въ и свѧтъ. и касающеся ногамъ его молахѹ, да помолитсѧ о немъ Богѹ и свѧтомѹ Іоаннѹ, акъ да избавитсѧ отъ бѣды сеѧ страхъ бо и трепетъ одръжаше ихъ. Митрополитъ же, ѹвѣдивъ винѹ, сѧ же ради рѹгатель страждетъ, рече; оставите его мало, да накажетсѧ еже нехѹлити свѧтыхъ Божіихъ и православнѹю нашѹ вѣрѹ. Они же излиха молахѹ его да сътворитъ милость съ нимъ, боѧщеся, да сице мѹчимъ напраснѣ

munciascĕ şi maĭ tare diavolul, spre mirarea întregului poporŭ. Vĕḑêndŭ deci companionii luĭ, cum şi maĭ mult muncirea luĭ de diavolul se întăreşce, aŭ venitŭ la Metropolitul, ce era atuncĭ, Gheorghie Movilă, fratele Domnitoruluĭ, ómŭ piosŭ şi sântŭ, şi cădêndŭ la piciórele luĭ, îlŭ ruga, ca săse róge, pentru dînsul luĭ D-ḑeŭ şi sântuluĭ Ioan, spre alŭ scăpa de suferinţa acésta, căcĭ frică şi tremurĭ îĭ cuprinsese pre dînşiĭ. Iar Metropolitul, vĕḑêndŭ culpa şi că pentru dînsa suferă înjurătorul, a ḑisŭ: lăsaţi-lŭ puţin sa se kinuiascĕ, căcĭ a chulitŭ pre sânţiĭ luĭ D-ḑeŭ şi credinţa nóstră ortodocsă, Şi eĭ din noŭ îlŭ rugaŭ pre dînsul, să-şĭ facă milă cŭ dînsul, temêndu-se, ca, nu muncindu-se maĭ mult, să móră de-o-

умрєтъ. Єгда же не хо-
тѧше, умолиша и гос-
подарѧ, єже молити
его: и токо понуждєнъ
моленіемъ ихъ, по съ-
връшеніи божєствен-
ныѧ слѹжбы, молебенъ
свѧтомѹ Іоаннѹ нача
пѣти, ругатела же бѣ-
снующісѧ повели пре-
дъ ракою свѧтого при-
ведше повръщи на зе-
млю. Єли же приведше
его не можахѹ дер-
жати; лютъ бо бѣсъ
вшелъ бѣ въ нъ и тако
нуждею преклониша его;
наконецъ молебна Ми-
трополитъ молитвы
запрещаемый прочетъ
надъ нимъ, изыйде
изъ него бѣсъ и здра-
въ бысть якоже и пре-
жде. Онъ же пришедъ
въ себе, лежа предъ ра-
кою свѧтого, велеглас-
но глаголати нача: съ-
грѣшихъ о свѧтче Бо-

dată. Vĕḑêndŭ eĭ, că nu se înduplecă, aŭ rugatŭ și pre Domnitorul, ca să-lŭ róge pre dînsul; și așa înduplecatŭ de rugăciunile lor, după terminarea serviciuluĭ divinŭ, a începutŭ să cânte Te-deumŭ (rugăciune) S-luĭ Ioan, ĭar chulitorul îndrăcindu-se, a poruncitŭ (Metropolitul), ca aducêndu-lŭ, să-lŭ întindĕ pre pămêntŭ lôngă racla Sântuluĭ. Dar cum l'a adusŭ pre dênsul, nu putéŭ să-lŭ ţie, căcĭ diavolul a intratŭ într'însul și așa îlŭ nevoia săse supunĕ luĭ. După terminarea Te-deumuluĭ, Metropolitul a cetitŭ asupra luĭ rugăciunile interḑise (a) și a eșitŭ din dînsul diavolul și a rĕmasŭ sănătosŭ, ca și maĭ nainte. Iar el, venin-

(a) Sub nume de rugăciunĭ interḑise se înţelegŭ rugăciunile S-luĭ Vasilie, pre care Biserica le pronunţă asupra celor deţinuţĭ. În Moldova și pênĕ astă-ḑĭ aceste rugăciunĭ se cetescŭ numaĭ de cătrĕ preoţiĭ, cariĭ n'aŭ femeie și copiĭ și prin bătrîneţa și viéţa lor morală aŭ atinsŭ unŭ gradŭ de moralitate maĭ superióră.

жі́й, истинный рабе и ꙋгодниче Божіи, ако похꙋлихъ тѧ и вѣрꙋ свѧтꙋю греческꙋю, нъ нынѣ наказанъ исповѣдꙋю тѧ истинаго Божіѧ мꙋченика и свѧта его быти и покланѧю свѧтымъ твоимъ мощемъ, исповѣдꙋѧ ако истинна есть вѣра греческаѧ, сѧ же ради мꙋки и смерть отъ нечестивыхъ агарѧнъ претръпѣлъ еси ако доблій воинъ Христовъ; всакъ же хꙋлай тѧ и вѣрꙋ свѧтꙋю греческꙋю. да казнимъ отъ Бога бꙋдетъ и мꙋчимъ акъ же азъ нынѣ, безꙋмнаго ради хꙋленіа моего. И со слезами молѧшесѧ, глаголѧ: прости мѧ, Боже мой, и не приложи ми ктомꙋ грѣха сего; ꙋже бо къ томꙋ не имамъ хꙋлити ниже злословити вѣрꙋ греческꙋю, но акъ истиннꙋ и правꙋ сꙋщꙋю

du-şĭ în sine, a şedutŭ lângă racla sântuluĭ şi a începutŭ cu voce tare să ḑicĕ: am pĕcătuitŭ, o sânte al luĭ D-ḑeŭ, adevĕratul şerbŭ şi plăcutŭ al luĭ D-ḑeŭ, că, chulindu-te pre tine şi sânta credinţă grecéscă, acum fiindŭ pedepsitŭ, te mărturisescŭ pre tine martirul celŭ adevĕratŭ al luĭ D-ḑeŭ şi sântul luĭ şi mĕ înkinŭ relicviilor tale, mărturisêndŭ, că adevĕrată este credinţa grecéscă şi pentru dînsa tu aĭ suferitŭ muncile şi mórtea dela necuraţiĭ Agarenĭ, ca unŭ ostaşŭ vitézŭ al luĭ Christos. Şi totŭ celŭ-ce te va chuli pre tine şi credinţa cea sântă a Grecilor, să se pedepsiascĕ de la D-ḑeŭ şi să se munciascĕ, ca şi mine acum, nebunul, pentru hulirea mea. Şi rugându-se cu lacrimĭ ḑicea: ĭartă-mĕ pre mine

предъ всѣми исповѣ-
дати, и ты, о свѣтче
Божій Іоанне, прости
мя; отселѣ бо предъ
всѣми и всюду якоже
свята и чудо..... (по-
марка....) творна Бо-
жія мученика возвѣ-
щати буду. Сія же
и ина многа изрекъ
и много помолився,
въста здравъ якоже
и прежде, и поклонся
Митрополиту, нака-
занъ отъ него мно-
го, еже како чтити
святыхъ и вѣру пра-
вославную и еже никог-
даже хулити сихъ и-
зыйде славя Бога. Вси-
же людіе съ страхомъ и
радостью славяху Бо-
га, и честь въздаяху
святому мученику о
обличеніи и наказаніи
страшномъ хуланика и
ругателя вѣры свя-
тыя православныя, ея
же ради Святый Іоан-
нъ пострадавъ вѣнецъ
на небесѣхъ пріятъ,

D-ḑeul meŭ și nu'mĭ so-
coti mie acestŭ pĕcatŭ;
căcĭ de acum nu voiŭ chuli
și nicĭ nu voiŭ grăi de rĕŭ
credința grecéscă, dar ca
pre o credință adevĕrată
și dréptă înaintea tuturor
o voiŭ mărturisi și, tu sân-
te al luĭ D-ḑeŭ Ioane, ĭar-
tă-mĕ pre mine; și de a-
cum înaintea tuturor și
pretutindinea, ca pre unŭ
sântŭ și făcĕtorŭ de mi-
nunĭ martirŭ al luĭ D-ḑeŭ
te voiŭ mărturisi. Aceste
și alte multe ḑicêndŭ și
rugându-se mult, s'a scu-
latŭ sănĕtosŭ, ca și maĭ
nainte și s'a închinatŭ Me-
tropolituluĭ, învĕțându-se
dela acesta multe; adeca,
cum să onoreze pre sânțĭ
și credința ortodocsă și
cum sa nu chuliascĕ nicĭ
odată acéste; ĭar el a e-
șitŭ, mărindŭ pre D-ḑeŭ.
Și toțĭ ómeniĭ cu frică și
cu bucurie aŭ măritŭ pre
D-ḑeŭ și onóre aŭ proa-
dusŭ s-tuluĭ Martirŭ, pen-
tru certarea și pedépsa cea
dată chulitoruluĭ și înjură-

въ славꙋ Бога въ троичномъ единствѣ славимаго отца и сына и свѧтого Дꙋха. Сіе же чꙋдо и до нынѣ множество людіи самовидци бывшіи повѣдствꙋютъ. Написано же се есть и въ книгахъ Митрополіи Сочавской, Нъ ꙋбо и азъ отъ родителей моихъ, самовидцевъ бывшихъ, се повѣдающихъ слышахъ и самъ же онаго Ꙋяздовскаго, аще и вельми малъ тогда бѣхъ, вѣдѣвъ памятствꙋю. Написахъ же се, да и нынѣшніи вѣры свѧтыѧ и свѧтыхъ Божіихъ хꙋлници, ꙋвидѣвше истинное бывшее чꙋдо и ꙋбоѧвшесѧ Божіей на себе лютѣйшей казни, престанꙋтъ хꙋлити, вѣдꙋще, ѧкъ аще и долготръпитъ Богъ и не скоръ есть на отдаѧніе отмщенія, нъ обаче мꙋ-

torului credinţeĭ celeĭ sânte ortodocse, pentru carea S-tul Ioan suferindŭ, a primitŭ cunuua în ceriurĭ, spre mărirea luĭ D-ḑeŭ, celuĭ unul în treime preamăritŭ al Tatăluĭ, al Fiiuluĭ şi al Sântuluĭ Duchŭ. Iar acéstă minune şi pĕnĕ acum se istorisesce de mulţĭ ómenĭ, marturĭ ocularĭ. Acésta este scrisă şi în cărţile Metropolieĭ de Sucéva. Iar eŭ am auḑit'o povestindu-se de către părinţiĭ meĭ, cariĭ aŭ fostŭ marturĭ ocularĭ şi singurŭ pre acelŭ Uiazdovski, deşi eramŭ atuncĭ fórte micŭ, mi-a ducŭ aminte, că l'am vĕḑutŭ. Am scrisŭ acésta, ca şi chulitoriĭ de acum aĭ credinţeĭ celeĭ sânte şi aĭ sânţilor luĭ D-ḑeŭ, vĕḑêndŭ acéstă minune întâmplată şi temêndu-se de pedépsa cea mare a luĭ D-ḑeŭ, să înceteze de a maĭ chuli, sciindŭ, că, deşi D-ḑeŭ este îndelung-răbdătorŭ şi nu este grabnicŭ în resplătirea vineĭ, dar

ченъ, и акъ страшно еже впасти въ рꙋцѣ Бога живаго. Блаженъ бо єсть иже чꙋждею казнію къ покаанію влекомъ бываетъ. (a)

odată va fi pedepsitŭ şi cât este de cumplitŭ a cădea în mâna D-ḑeuluĭ celuĭ viŭ. Fericitŭ acela, care, fiindŭ feritŭ de pedépsă, este atrasŭ spre penitență“.

Acesta este faptul, conservatŭ de Petru Movilă şi din care se vede apriat modul, cum papaliĭ lucraŭ şi în Capitala Moldoveĭ, Sucéva, pentru discreditarea credințeĭ ortodocse şi rĕspândirea celeĭ papale. Ne resultândŭ nicĭ unŭ câştigŭ din tóte aceste şi alte fapte pentru credința papală în Moldova, provedința divină a voitŭ, ca papaliĭ, precum şi alte secte religióse, să găsiascĕ în sufletul Românilor o resistență de granitŭ şi perpetuă, şi de altă parte să facĕ, ca tot unŭ Românŭ, Petru Movilă, să desrădăcineze catolicismul, şi din Biserica rusă a Kievuluĭ, carea pre la începutulŭ seculuĭ al XVII-lea era cotropită cu desĕvêrşire de cătrĕ catolicismŭ, şi în fine să se formuleze tot de dînsul şi acea mărturisire a credințeĭ ortodocse, carea a făcutŭ, săse astupe gurele eterodocşilor, încontra ortodocsieĭ şi tot-o-dată săse aibă o Mărturisire a credințeĭ proprie şi distinctivă pentru Biserica ortodocsă. Dar noĭ ne reîntórcemŭ la faptele, ce represintă activitatea de clericŭ inferiorŭ a luĭ Petru Movilă.

Noĭ am amintitŭ maĭ sus, că Regele Sigismund al III-lea, disposândŭ săse întruniascĕ în Liov Sinodŭ pentru înțelegerea uniaților cu ortodocşiĭ, el a datŭ ordinŭ specialŭ, ca ortodocşiĭ să ținĕ unŭ Sinodŭ pregătitorŭ în Kiev, unde să se ficseze cele pentru înțelegerea definitivă din Liov, ĭar uniațiĭ să facĕ acelaşĭ lucru, întrunindu-se în Volînia. Ortodocşiĭ s'aŭ întrunitŭ în Kiev şi aŭ declaratŭ, că înțelegerea în materiĭ de credință trece preste competența lor; dar unŭ asemenea refusŭ nu era tocmaĭ uşorŭ de pronunțatŭ, maĭ ales că el se adresa Regeluĭ Sigismund şi privia în modŭ directŭ pre clerul Bisericeĭ de Kiev. De aceia în anul 1631

(a) Din manuscriptul luĭ Petru Movilă. fóia a 17.

la începutu Metropolitul Iov trămite, ca representantŭ al cleruluĭ de Kiev, pre marele Archimandritŭ alŭ Lavreı Pecersca, Petru Movila, obligându-lŭ, ca să iea parte la sânţirea Bisericeĭ catedrale din Liov, carea, cum am vĕdutŭ maĭ sus, a fostŭ construită cu ajutórele Movilescilor, şi terminătă cu concursul boeruluĭ Moldovénŭ Radul Migon şi a Domnuluĭ Moldoveĭ, Miron Barnovski. Aicı Petru Movilă a statŭ maı multŭ timpŭ, căutândŭ ca sa reguleze interesele Bisericeĭ ortodocse din Kiev şi apoĭ, ce este maĭ importantu pentru istoria Bisericeı române, Petru Movilă a luatŭ parte la corectarea Octoichuluĭ, tipăritŭ la 1631 în tipografia din Liov, şi colaţionatŭ cu tecstul moscovitŭ din 1594, cu altŭ tecstu tot slavŭ din mônastirea Dermansca din 1604, cu unŭ tecstŭ grecŭ, tramisŭ de catrĕ Patriarchul de Constantinupolŭ Ciril Lucaris şi în fine cu unŭ manuscriptŭ slavŭ, *luatŭ de cătrĕ Miron Barnovski din mônăstirea Némţuluĭ* şi tramisu la Liov anume pentru acestŭ scopu. (a).

Inca înainte de 2 Martie 1631, Petru Movila a trebuítu săse reîntórcĕ în Kiev dela Liov; o dicemŭ acéstă findŭ-că la acésta data móre Metropolitul Iov şi Petru Movilă, împreună cu Episcopul de Luţca, Isaakie Boriscovicı, a rĕmasŭ esecutorŭ testamentarŭ al ultimelor voinţĭ ale Metropolituluı Iov. Intre alte disposiţiunĭ testamentare, pre care Metropolitul le reservéza maĭ ales luı Petru Movila, sûnt de notatŭ pentru noı urmatórele : «ca scólele pentru luminarea copiilor creştinı trebue să fie fundate în mônastirea frăţieı de Kiev şi nu aiurea». Cărţile bibliotecеĭ séle şi anume cele «grecescĭ şi latinescı sa le iea Petru Movilă, ĭar cele slave şi poloneze să se dea mônăstireĭ Michailovsca din Kiev». Pre lângă aceste, Metropolitul Iov a pusu asupra luı Petru Movilă şi sarcina, de a construi clopotniţa dela mônăstirea Michailovsca, únde el a fostŭ şi înmormîntatŭ. In genere, Metropolitul Iov şı-a pusŭ în Petru Movila ultimele séle speranţe, relative la Biserica de Kiev şi kıar la rudele séle (b).

(a) Истор. русск. Церкви. Макарія 1882. S.-Peterburg. T. XI, pag. 379 şi 380 Строев. опис. старопеч. книгъ гр. Толстова pag. 180—185.

(b) Vedĭ testamentul acestuĭ Metropolit în cartea „Матеріалы для запад. русск. Церкви Голубевъ. No. 71."

Petru Movilă pre la anul 1630 şi 1631 se bucura nu numaĭ de iubirea Metropolituluĭ Iov, şi era consideratŭ de celŭ întâiŭ clericŭ al Bisericeĭ de Kiev, dar el avea tótă valórea şi faţă cu Ţarul Moscveĭ, Michail Teodorovicĭ, precum şi patriarhul de Moscva, Filaret Nikiticĭ. În anul 1630 August 4 amândoĭ potentaţiĭ Moscveĭ, scriindŭ epistole Metropolituluĭ Iov şi trămiţêndu-ĭ ajutóre băneşcĭ, de o asemenea favóre se învredniceşce şi Petru Movilă, şi el primeşce pentru Lavra de Kiev 100 ruble, rugându-lŭ în specialŭ pre Petru Movilă, ca să li comunice totŭ feliul de veştĭ (a). Şi în adevěr, la 4 Octomvrie acelaşĭ anŭ atât Metropolitul, cât şi Archimandritul Lavreĭ trămitŭ nisce asemenea veştĭ Ţaruluĭ Michail Teodorovicĭ (b). Şi aceste acte din partea cleruluĭ de Kiev nu trebuescŭ privite, ca nisce acte de tradare faţa cu guvernul polonu; cacĭ trebue sa maĭ scimŭ, că populaţiunea autochtonă a Rusieĭ de médă-dĭ a fostu şi este malorusă, ĭar nu poloneză; guvernul polonŭ era consideratŭ, ca streinŭ cuceritorŭ, care tindea a ţinea în supunere populaţiunea autochtonă prin mijlocul cleruluĭ papalŭ şi în urmă prin celŭ uniatŭ; şi ortodocşiĭ în luptele lor cu papaliĭ reclamaŭ ajutorul Ţărilor şi al Patriarchilor de Moscva, numaĭ ca ajutoru al coreligionarilor lor, ĭar Petru Movilă ni se presinta, ca o persónă, ce se identificase cu interesele Bisericeĭ, din carea acum făcea parte.

Cu mórtea Metropolituluĭ Iov, Petru Movilă devine majorŭ în tótă puterea cuvêntuluĭ. El cu cunoscinţele şi meritele personale, cu averea şi originea sa princiară, cu relaţiunile luĭ familiare devenise cunoscutŭ şi stimatŭ în tótă Biserica ortodocsă din Polonia şi kiar preste chotare, în Moldova şi în totŭ imperiul turcŭ, ĭar prin Metropolitul Iov vestea luĭ ajunsese pênĕ la Moscva, şi ar fi fostu alesŭ kiar şi Metropolitŭ al Kievuluĭ la 1631, devenindŭ succesorul imediatŭ al luĭ Iov, décă elementul cazacescŭ n'ar fi dispusŭ de mersul sorţilor alegereĭ şi décă Biserica Rusieĭ de médă-dĭ n'ar fi avutŭ pre Archiepiscopul de Smolensc şi Cernigov, Isaia Co-

(a) Москов. арх. М. И. Д. дѣла Малорос. ап. 1630 No. 5.
(b) Ibid. No. 6.

pinski, renumitŭ prin zelul luĭ pentru ortodocsie, precum şi prin viéţa sa ascetică. Şi cu modul acesta, Petru Movila a trebuitŭ să maĭ rĕmânĕ în Biserica de Kiev cu funcţiunea de «mare Archimandritŭ al Lavreĭ Pecersca» pênĕ la 1633 Martie 12, data alegereĭ luĭ de Metropolitŭ al Kievuluĭ, să şi desfaşure activitatea sa de clericŭ din acésta posiţiune şi în fine să îndure maĭ multe nemulţĕmirĭ din partea Metropolituluĭ Isaia Copinski, care însĕ, deşi alesŭ de membriĭ Bisericeĭ de Kiev, n'a fostŭ nicĭ ó dată confirmatŭ de Regiĭ Polonieĭ.

Şi în adevĕr. Posiţiunea luĭ Petru Movilă din Biserica rusă, ca «mare Archimandritŭ al Lavreĭ de Kiev» îlŭ facea neatârnatŭ faţa cu Metropolitul de Kiev Isaia, şi îlŭ punea în dependinţă numaĭ de Patriarchul de Constantinupolŭ, ca egumenŭ al uneĭ monăstirĭ stavropigiale. De altă parte, obligaţiunile, ce i le pusese Metropolitul Iov la mórtea sa prin testamentŭ, adică de a fi tutorŭ specialŭ al mônăstireĭ Michailovsca, care era şi reşedinţa metropolitană, şi de a funda scólă în mônăstirea Braţca, tot din Kiev, îlŭ făcéŭ şi fórĕ de voia luĭ, să dea motivŭ Motropolituluĭ Isaia la maĭ multe nemulţemirĭ şi kĭar plângerĭ. În anul 1631 Martie 11, toţĭ membriĭ mônastireĭ Braţca, clericĭ şi laicĭ şi kĭar fraţiĭ mônăstireĭ aŭ adresatŭ luĭ Petru Movilă rugamintea, ca să primiască a fi «fratele lor celú maĭ în vêrstă, tutorul şi fundatorul aceşteĭ sânte frăţiĭ, al mônăstireĭ şi al şcóleĭ» şi Petru Movilă s'a învoitŭ cu plăcere şi s'a înscrisŭ în catalogul lor, numindu-se pre sine «servitorul sincerŭ al Patriarchuluĭ ecumenicŭ de Constantinupol» (a). Mônăstirea Michailovsca, carea singură pre acele timpurĭ putea să serviască de reşedinţă a Metropolituluĭ Isaia, a fostŭ ocupată de catrĕ Filoteĭ Kizarevici, locoţiitorul luĭ Petru Movilă în Lavra de Kiev. Actul alegereĭ luı Kizarevicı, ca egumenŭ al mônăstireĭ Michailovsca, a avutŭ pentru sine doĕ motive puternice : — întaiŭ era tutela, întocmită în persóna luĭ Petru Movilă de către Metropolitul Iov, şi care îlŭ indreptăţia de aşĭ pune în capul mô-

(a) Памат. Кіев. Коммис. II, No. 2. pag. 40—41.

năstireĭ ómul seŭ de încredere, şi al doilea, era ordinul specialu al luĭ Sigismund al III-lea, Regele Polonieĭ, către Tîşkevicĭ, voevodul de Kiev, din 23 Iunie 1631, prin care se porunciă, ca mônastirea Michailovsea să fie încredinţată monachuluĭ din ordinul bazilianŭ, German Tîşkevicĭ (a). Aceste acte, efectuate, cum amĭ vĕdutŭ, pre basa dispoziţiunilor Metropolituluĭ Iov, îlŭ facuse pre Petru Movilă în anul 1631 stapânu preste tóte mônăstirile din Kiev, neocupate încă de uniaţĭ, şi el, fiindu mare Archimandritu al Lavreĭ de Kiev şi tutoru al mônastireĭ Braţca şi Michailovsca, ajunsese afi Metropolitul de faptŭ al Kievuluĭ, lipsindu-ĭ pentru acésta numaĭ actul alegereĭ şi titlul propriŭ. Kĭar realitatea istorică ni-lŭ presintă pre Petru Movilă stăpânŭ preste tóte mônastirile ortodocse din Kiev la 1631, ĭar înaintea administraţiuneĭ poloneze şi tot-o-dată şi legale a Kievuluĭ, Metropolitul Isaia era privitŭ, ca o persónă alésă fŏrĕ consimţimêntul guvernuluĭ şi kĭar neconfirmată de acesta. De aicĭ Metropolitul Isaia, deşi alesŭ, nu se putea strămuta în Kiev, fiind ca nu avea unde să locuiască, şi el a trebuitŭ să îndure lipsa de locuinţă treĭ lunĭ de ḑile, pĕnĕ când, la 10 Decemvrie, 1631 polcovnicul cazacilor zaporojenĭ, Demian Garbuz, cu polcul seŭ a trebuitŭ să alunge pre Kizarevicĭ din mônăstirea Michailovsca şi aştŭ-feliu să instaleze aicĭ pre Metropolitul Isaia (b). Cu modul acesta Metropolitul Isaia, rĕmânêndŭ faţă cu guvernul polonezŭ, ca alesŭ numaĭ de catrĕ elementul cazacescŭ şi ne confirmatŭ, a continuatŭ administraţiunea Metropolieĭ de Kiev doĭ anĭ şi patru lunĭ, fŏrĕ de consimţimêntul guvernuluĭ, şi a privitŭ tot-dé-una la Petru Movilă, ca la persóna, care îĭ limita cercul de activitate, reducêndu-lŭ numaĭ la titlul de Metropolitŭ. Acéstă posiţiune este descrisă kĭar de Metropolitul Isaia într'o scrisóre a sa catrĕ Ţarul

(a) Голубев Матеріалы etc. No. 72. Бычковски. Опис. рукописн. сборн. импер. публ. библ. I, 65—66. Максимовичъ. Собори. Сочин. II, 201.

(b) Акт. зап. русс. No. 231. V, No. 12. Kizarevicĭ şi după alungarea luĭ din mônăstire n'a încetatŭ a se titula: „егуменомъ златоверхомихойловскаго монастыря = egumenŭ al mônăstireĭ ceĭ de sus şi aurită Michailovsca" (Опис. Kieвопечерск. лавры. прибавл. N-le 5, 7. edit. II).

Michail Teodorovici și Patriarchul Moscveĭ Filaret, din 31 Decemvrie 1631 (a).

După ce am vĕdutu posițiunea luĭ Petru Movilă din Biserica de Kiev și din anul 1631, când el dispunea de averea sa personala, de averea Lavreĭ de Kiev și a mônastirilor Brațca și Michailovsca; după ce am arătatŭ și relațiunile luĭ Petru Movila cu Metropolitul Isaia; de acum sa urmarimŭ maĭ de aprópe activitatea luĭ Petru Movilă, ca «mare Archimandritŭ al Lavreĭ» și ca «tutorŭ» al mônăstireĭ maĭ ales Brațca.

Unul din actele, care a preocupatu pre Petru Movila încă dela rădicarea luĭ la trépta de Archimandritŭ al Lavreĭ și pĕnĕ la mórte, a fostŭ fundarea în Kiev a uneĭ scóle teologice, carea ar fi pututŭ presenta cleruluĭ Bisericeĭ de Kiev ocasiunea, de a se instrui, și tot-o-dată ar fi ținutŭ peptŭ propagandelor catolice și maĭ ales celor uniate. Dupa treĭ lunĭ dela mórtea Metropolitulnĭ Iov și anume la 15 Iunie 1631, și tot dupa treĭ lunĭ dela data întrăreĭ luĭ Petru Movilă între frațiĭ din mônăstirea Brațca, petrecuta la 11 Martie 1631, Petru Movilă, aflându-se încă în Liov, a formulatŭ unŭ înscrisŭ în Biserica principală a frățieĭ de Liov, prin care se ecsprimă, ca «avêndŭ intențiunea de a funda scóle, a adunatŭ pre lôngă sine pentru acestŭ lucru D-deescŭ o frăție din câte-va persóne, și dorindŭ ale asigura întreținerea lor din *propriile séle mijlóce*, dupre actul fundaționalŭ, da acum la doĭ din aceștia, cariĭ se află lôngă dînsul, Ieromonachul Isaia Trofimovicĭ și monachul Silvestru Cosov, precum și altora, cariĭ în viitorŭ se vorŭ uni cu dînșiĭ, promisiune înaintea luĭ D-deŭ, că totŭ, ce se va ficsa în actul fundaționalŭ, fŏrĕ de amânare se va realiza celŭ mult după unu anu în Kiev, în mônăstirea Peçersca séŭ aiurea, unde li se va părea lor și luĭ Petru Movilă». (b) Aicĭ nu se ficséză locul fundăreĭ școleĭ, și nu e curiosŭ, ca la 15 Iunie, când încă Metropolitul Isaia nu se alesese, și când Petru Movila era dominatŭ numaĭ de considerațiunile, de a împlini disposiți-

(a) Вѣстн. запад, Россія 1865-1866 cart. V, part. I, pag. 48—53.
(b) Исг. русск. церкви. Макарія 1883. T. XI, pag. 404.

unea testamentara a Metropolitului Iov, precum și actul de «tutorŭ» al mônăstireĭ Brațca, unŭ asemenea înscrisŭ din partea lui Petru Movilă avea în vedere, ca localŭ de scóla, anume mônăstirea Brațca. Dar nu maĭ târḑiu de 18 Noemvrie 1631, când Metropolitul Isaia era acum alesŭ, Petru Movilă publica din partea sa și a Lavreı, ca «Patriarchul de Constantinupolŭ, Kiril, a bine-voitŭ a-ı da bine-cuvêntare, ca sa fundeze scólă ortodocsă în mônastirea din Kiev Pecersca, lôngă Biserica S-teı Treimĭ, dé-asupra porților mônastireı». (a) Acésta întorsetură a luĭ Petru Movila, de a așeḑa scóla în Lavră contra obligațiunilor anterióre, se vede, ca s'a petrecutŭ în urmarea alegereĭ luĭ Isaia la tronul Metropoliei de Kiev și în basa considerentuluĭ, de ase avea o asemenea scólă maı ferită de influința Metropolitului Isaia, care nu avea nicı unŭ dreptu de amestecŭ în administrațiunea Lavreĭ de Kiev, cea cu titlul de mônastire Stavropigiala. Rĕmânêndu, ca sa arătamu maı pre urmă consecințele acestuı actŭ al luı Petru Movila, aicı sa ne ocupamŭ de elementele constitutive ale scóleı din Lavra de Kiev, carea stramutata în mônastirea Brațca, a trecutŭ preste secule pĕnĕ când a devenitu Academia de asta-ḑĭ a Kievuluĭ.

Singurul documentŭ istoricŭ, dupre care putemŭ cunósce modul organisațiuneı acesteĭ scóle, este opera, cunoscuta lectorilor noștri, și întitulatŭ «Eucharistirion», care a fostŭ produsă luı Petru Movila în ḑiua de Pascı din anul 1632, de cătrĕ eleviĭ scóleĭ ortodocsa din Lavra de Kiev și care a fostŭ publicata în tipoprafia Lavreı la 29 Martie același anu. Opera are doĕ parțı, din care cea întaia se numesce «Heliconul» iar adoa «Parnas». In titlul carțeı scóla se numesce «*Gimnasiu*», ĭar eleviĭ «*spudeĭ*». La finele carțeĭ, scrisa în versurĭ scolastice, se vĕdŭ numele a doĕ-ḑecı și treĭ de «spudeı» din clasa de Retorica. In partea întaia a opereı «Heliconul» se cânta «opt rădacinı ale sciințelor admise», pre ca-

(a) Opera citată pag. 405. Опис. Кіево-печерск. Лавры. прибавл. N-le 4, 5, 6, și 7, Памятн. Кіев. Комic. II No. 7. Ierlicĭ ḑice, că „monachiĭ din mônăstirea S-teĭ Treimĭ nu s'a învoitŭ să-șĭ cedeze localul pentru scólă, ĭar Petru Movilă a întrebuințatŭ în contra lor constrîngerea „Ioachima Ierlicza Letopisiec albo kroniczka I, 58—59. Varszava. 1853.

re le-a rĕsăditŭ Petru Movilă în scóla sa «Heliconul». Şi aceste rădăcinĭ ale sciinţeĭ se enumeră astŭ-feliŭ: «întăia rădăcină este Gramatica, adoa Retorica, a treia Dialectica, a patra Aritmetica, a cincea Muzica, a şésea Geometria, a şéptea Astronomia, a opta şi cea maĭ superióră rădăcină este Teologia». Sub întroducerea cărţeĭ este subscrisŭ «Sofronie Pociaskiĭ, profesorŭ de Retorică». Acesta este atrea persónă, adusă de Petru Movilă din Liov pentru fundarea scóleĭ séle, şi tot-o-dată maĭ scimŭ şi acéstă particularitate, că tóte aceste sciinţe se propunéŭ în gimnasiul luĭ Petru Movila din Lavră în limba grécă, latină şi cea slavonă (a).

Avemŭ date istorice, deşi posterióre, că Petru Movilă a luatŭ tóte mĕsurile, ca scóla din Lavră să aibă unŭ personalŭ bine instruitŭ şi încă în scólele Occidentuluĭ. Aşa Gavriil Dometki, unŭ fostŭ elevŭ al scóleĭ Moviléne din Braţca, pre la finele seculuiuĭ al XVII, scriindŭ Metropolituluĭ de Novgorod, Iov, se ecsprimă:

«Пославъ Петръ Могила отъ всея капитулы Кіевскія въ Царьградъ къ св. Патріарху, испроси отъ него благословеніе завести школы въ Кіевѣ латинскихъ и польскихъ училищъ и прежде избравъ монаховъ угодныхъ, засослалъ въ разныя государства ради наукъ, между которыми былъ покойникъ Иннокентій Гизель» (c).

«Trămiţêndŭ Petru Movilă din partea căpiteniilor (b) Kievuluĭ la Constantinupolŭ cătrĕ s. patriarchŭ, a cerutŭ dela dînsul bine-cuvêntare, ca să întroducĕ în Kiev scolĭ pentru învĕţăturĭ latinescĭ şi poloneze şi maĭ întăiŭ alegêndŭ monachĭ bunĭ, ĭ-a trămisŭ în diferite ţĕrĭ, pentru învĕţătură, între cariĭ aŭ fost reposatul Inokentie Gizel».

(a) Сахаров. Обозр. библіогр. No. 286. Максимовичь. Собр. Сочин. II. 202—203 212—213.

(b) Noĭ traducemŭ vorba капитулы cu căpiteniĭ şi la acésta ne îndreptăţesce însuşĭ actul luĭ Petru Movilă din 18 Noemvrie 1631, adresatŭ Patriarchuluĭ de Constantinupolŭ, Ciril Lucaris, şi care se referă la fundarea gimnasiuluĭ din Lavra. Aicĭ se dice, că „Petru Movilă a arătatŭ din partea sa şi a întreguluĭ capitul al Lavreĭ"; adecă al consistoriuluĭ, séŭ, cum dicemŭ noĭ astădĭ, al consiliuluĭ spiritualŭ. Acestŭ terminŭ este luatŭ din Dreptul canonicŭ al Bisericeĭ uniatĕ. (Памятн. Кіев. коммис. I, No. 7.

(c) Максимович. Собр. Согин. II, 177—178, 186.

Că în adevĕr Petru Movilă a îngrijitŭ, ca gimnaziul sĕŭ din Lavra de Kiev să aibă profesorĭ, instruițĭ în universitațile Occidentuluĭ, despre acéstа istoria scie a numĕra maĭ multe nume, între care trebue să notamŭ pre Inokentie Gizel, unŭ prusianŭ de origine din Biserica reformată, întorsŭ la ortodocsie și calugĕritŭ de către Petru Movilă încă dela etatea de doĕ-ḍecĭ anĭ, și care apoĭ în calitate de profesorŭ a luatŭ parte la Sinodul de Iașĭ, colaborândŭ și la formularea «Marturisireĭ ortodocse». (a) Și pentru ca sa înkeiemŭ acéstа relatare despre îngrijirea luĭ Petru Movilă pentru scóla s'a aducemŭ și o mărturie a Metropolituluĭ Isaia, împreună cu totŭ clerul de Kiev, cuprinsă într'o scrisóre a acestuia, relativă la transferarea scóleĭ din Lavră în mônăstirea Brațca. Aicĭ Metropolitul Isaia, vorbindŭ despre profesoriĭ scóleĭ, ḍice, că Petru Movilă «ĭ-a adunatŭ cu mare stăruință și nu cu puțină keltuélă»; apoĭ vorbindŭ și despre profesorĭ, adauga, că eĭ suntŭ «ómenĭ cercațĭ în sânta ortodocsie a Orientuluĭ, abilĭ în cunóscerea sciințelor libere și pioșĭ» (b).

Petru Movilă în anul 1631 îșĭ luase angajamentul, față cu Metropolitul Iov și înca în calitate de ecsecutorŭ testamentarŭ, de a așeḍa scóla teologică în mônastirea Brațca. Acelașĭ angajamentŭ făcuse Petru Movilă și cu frații din acéstă mônastire, când el a devenitŭ «tutorul și fratele lor cel maĭ mare». Insușĭ poporul rusŭ din Kiev și maĭ ales căzăcimea, cu Metropolitul Isaia și întregŭ clerul sĕŭ, era deprinsŭ, a veḍe în Lavră întronată numaĭ pietatea religiósă, ĭar scóla să fie așeḍată în mônăstirea Brațca, unde încă dela finele seculuĭ al XVI-lea ecsista o mică scóla cu nisce cursurĭ mărginite. Preste tóte aceste considerente Petru Movilă la așeḍarea scóleĭ teologice în Lavră a trecutŭ, și el a trebuitŭ să revinĕ asupra lucruluĭ, păstrându-șĭ din planul sĕŭ aceia, ce era esențialŭ. Și în adevĕr. La 30 Dekemvrie 1631, adecă după o lună și ceva dela așeḍarea școleĭ în Lavra de Kiev, Petru Movila se vede nevoitŭ de rugămințele

(a) In privința persónelor, trămise de Petru Movilă în streinătate și instruite pre comptul luĭ, veḍĭ Ист. русск. Церкви Макарія. Т. XI, pag. 408—410.

(b) Памятн. Кіев. коммис. II, N-le 8, 9, 10.

«frăţieĭ» din Braţca, ca sa publice unŭ actŭ, prin care se învoiesce a strămuta scóla din Lavră cu toţĭ spudeiĭ eĭ în mônastirea Braţca, şi cu condiţiune, ca Petru Movilă în tótă viéţa sa şi împreună cu o comisiunea, alésă în fie-care anŭ, *să administreze nu numaĭ scóla, dar şi mônăstirea cu tóte averile eĭ;* şi de altă parte, *mănţinêndŭ, «fundușul* (a), *dăruitŭ frăţieĭ de către Inalta Sa Sanctitate, Patriarchul de Constantinupol»* Cu aceste condiţiunĭ ale frăţieĭ Petru Movila dispusese lucrurile, ca scóla sa fie ferita de influenţa directă a Metropolituluĭ Isaia, şi prin urmare şi aicı, ca şi la Lavră, el se vede urmarindŭ acelaşĭ lucru, adeca *independenţa scóleĭ;* totuşĭ datele istorice ni impunu să vedemŭ, că scóla din Lavră nu s'a stramutatŭ în Braţca, de cât prin adoa jumĕtate a anuluĭ 1632. La 5 Ianuarie 1632, nobiliĭ Kievuluĭ, Metropolitul Isaia, Episcopiĭ ortodocşĭ. Archimandriţiĭ şi Egumenii, Ieromonachiĭ, Protoiereiĭ, preuţiĭ şi monachiĭ daŭ luĭ Petru Movilă o adresa colectivă, prin care îlu róga, ca sa strămute «gimnasiul,» în Braţca, acordându-ĭ condiţiunea de maĭ sus, la care Metropolitul Isaia a adausŭ cu mâna sa urmatórele : «la vozglasurĭ şi la ecteniĭ săse pomeniască acolo (în Braţca) numele Metropolituluĭ, cacĭ, dupre cum la începutŭ acestu sântŭ locŭ a fostŭ fundatŭ prin stăruinţele nóstre, aşa şi acum cu bine-cuvêntarea nóstră are a se organiza». In fine Petru Movila a asceptatŭ sa-şĭ câştige independenţa scóleĭ séle şi kiar din partea aceluĭ elementŭ al Kievuluı, care representa forţa şi care, dupre cum am vĕdutu la alegerea Metropolituluĭ Isaia, avea o acţiune chotărîtóre în mersul lucrărilor publice. Şi la 12 Martie 1632 chatmanul Ivan Pestrijiţki cu polcovniciĭ cazacilor zaporojenĭ îı presinta luĭ Petru Movilă unŭ actŭ, prin care îĭ garantéză, ca «Mônăstirea Braţca, scólele, institutul de bine-facere şi totŭ, ce se referă la dînsa, *vorŭ rĕmânea sub protecţiunea sa şi vorŭ depinde de dînsul pênĕ la mórte* (b)

(a) Alusiune la unŭ actŭ al Patriarchuluĭ de Ierusalim, Teofan, datŭ în numele Patriarchuluĭ de Constantinupolŭ, prin care frăţia mônăstireĭ Braţca era pusă sub ascultarea directă a Patriarchuluĭ.

(b) Aceste treĭ acte se găsescu în cartea Памятн. Кiев, Коммис. II, N le 8, 9 şi 10.

Dupre cum vedemŭ, Petru Movilă pentru fundarea scólelor de Kiev a pusŭ la disposițiunea lor totŭ capitalul seŭ intelectualŭ și economicŭ, cu singura condițiune, ca aceste scóle săse administreze independent de ori-ce autoritate locala, și să rămână pênĕ la mórte sub dirigerea sa personală. Acéstă condițiune, parută noî astă-ḑĭ cam neregulată, prin seculul al XVII-lea, când ideia de rasă și naționalitate nu dirigia, ca astă-ḑi, actele popórelor, și când numaĭ creștinătatea era singurul motorŭ al acțiunilor sociale și kĭar politice, atuncea ḑicemŭ, o asemenea condițiune era actul supremŭ, ce-lŭ puteá realiza unŭ agentŭ socialŭ, ca Petru Movilă; și în special pentru Kiev acéstă condițiune era pavăza contra uniaților, cu care îngradindu-se, se putea rĕspunde la tóte atentatele : *mônăstirea este stavropigială și scóla din Brațca se află sub suprema suveratitate a Patriarchieĭ de Constantinupolŭ.*

Petru Movilă, ca omŭ de cultura cea maĭ înaltă, numĕra maĭ multe producțiunĭ literare. Ajungênd «mare Archimandritŭ» al Lavreĭ de Kiev, carea dispunea de una din tipografiiele cele maĭ avute ale Orientuluĭ ortodocsŭ, el a alimentatŭ acestŭ stabilimentŭ cu producțiunĭ literare în totŭ cursul vieţeĭ séle din Kiev. Dar noĭ vomŭ urmări aicĭ producțiunile literare ale luĭ Petru Movilă din epocha, în care ne-am circumscrisŭ; adecă din timpul, când Petru Movilă a fostŭ Archimandritŭ al Lavreĭ Pecersca. Și în intervalŭ de cincĭ anĭ și ceva, pênĕ când el a devenitŭ Metropolitŭ al Kievuluĭ, Petru Movila a publicatŭ :

1) Служебникъ = *Liturgiarŭ*». Acéstă carte s'a publicatŭ în tipografia Lavreĭ la 1620 și la 1629. Edițiunea, făcută de Petru Movilă, are maĭ multe particularitățĭ. Intaiŭ ea este din noŭ corectată; apoĭ este dedicată Domnuluĭ D-ḑeŭ; cuprinde unŭ actŭ Sinodalŭ, sub-semnatŭ de Metropolitul Iov și treĭ Episcopĭ, prin care se atestă corectarea Liturgiaruluĭ; și în fine cuprinde și o precuvêntare către cetitorĭ, făcută de egumenul mônăstireĭ Brațca, Tarașie Zemca, prin care se esplică laturea dogmatică și ceremonială a liturgieĭ. Impertanța acestuĭ Liturgiarŭ este necontestabilă, fața cu cele an-

teriôre luĭ; căcĭ aicĭ preuţiĭ Bisericeĭ ruse putéŭ afla şi esplicaţiunea misteriuluĭ Eucharistieĭ.

2) «Псалтырь = *Psaltirea*». Publicată întâiŭ la 1624 şi apoĭ pre timpul luĭ Petru Movilă în anul 1629.

3) «Акаѳисты — *Acatistele*». O dată s'a publicatŭ la 1625, ĭar a doa óră la 1629 sub privigherea luĭ Petru Movilă.

4) «Номоканонъ = *Nomocanonul*» s'a publicatŭ în 1620, 1624 şi 1629. În ediţiunea a treia, a acesteĭ cărţĭ Petru Movilă a pusŭ o prefaţă din partea sa, adresata catrĕ preuţĭ. Acestŭ nomocanonŭ este compusŭ la Aton şi în slavinesce s'a tradusŭ încă dela începutul seculuļuĭ al XVI-lea, el se compune din articule, luate din «Pravila» cea mare şi din alte sorginţĭ şi făcutŭ cu scopul, de a servi, ca carte manualŭ, pentru preuţĭ în ficsarea epitimiilor (canónelor) de la mărturisire.

5) «Главизны поучительны діакона Агапита благочестивому царіо Іустиніану = *Capitule instructive ale diaconuluĭ Agapet cătrĕ bine-credinciosul împeratorŭ Justinian*» Acéstă operă este tradusă din grecesce de catre Petru Movila, dupre cum se vede din prefaţă şi s'a tipăritŭ la 1628.

Enumerândŭ aicĭ operele luĭ Petru Movila, care represintă activitatea luĭ literară numaĭ din timpul de cincĭ anĭ, noĭ închеiemŭ acestŭ capitul cu următórele cuvinte: PETRU MOVILĂ ÎN TIMPUL RĔMÂNEREĬ ÎN KIEV, CA CLERICŬ INFERIORŬ, CONCENTRA ÎN PERSÓNA SA NOBLEŢA, INSTRUCŢIUNEA, AVEREA ŞI PRESTE ACESTE O ACTIVITATE NE'NTRERUPTĂ.....

(Va urma)

Archim. Genadie Enăcénu.

DISCURSŬ FUNEBRU

PRONUNCIAT LA INMORMINTAREA D. IOAN ANGELŬ.

„*Maĭ bunŭ este un pumnŭ plinu de odihnă, decât doĭ pumnĭ plinĭ cu ostenealǎ şi cu frămêntare de spiritŭ* (Eccles. 4, 6).“

Pentru a justifica adevěrul acestor nemuritóre cuvinte a înţeleptuluĭ, n'ar trebui fraţilor de cât să facŭ apelŭ la propria nóstră esperienţă de tóte ḑilele, n'ar trebui de cât prin o simplă acţiune de degetŭ să atragŭ atenţiunea D-vóstră asupra sujetuluĭ acesteĭ religióse întrunirĭ şi a vě ḑice : *iată omulŭ!* V'aşŭ provocà să cetiţĭ în crîncenul tabloŭ, formulatŭ ast-felŭ prin mâna morţeĭ, tótă istoria despre începutul, durata şi finitul natureĭ ominescĭ! Aşŭ lăsa să vorbéscă ţerineĭ însăşĭ ţerîna!

Dar nu, fraţilor; misiunea apostolatuluĭ Domnuluĭ nu trebue să se opréscă numaĭ la împlinirea uneĭ simple datorinţĭ omineşcĭ. Rolul ce Marele Mântuitoriŭ aŭ însemnatŭ mameĭ nóstre Biserica este de *a ne naşce pe toţĭ cu durere* în spiritul credinţeĭ luĭ Christos, şi eŭ umilitul şi cel maĭ de josŭ servitoriŭ în viea Domnuluĭ sînt ordonatŭ *a stărui cu timpŭ şi fŏră de timpŭ, a mustrà, a certà, a îndemnà cu tótă îndelunga răbdare şi cu învěţătura* (Timot. 4, 2). Nu voiŭ lăsa dar să trécă ocasia de faciă fŏră a vě descepta în spirite şi în inimĭ o ură, un dispreţŭ asupra prea mareĭ-îngrijirĭ în privinţa celor ale acesteĭ vieţĭ, care prea mare îngrijire este o patimă cea maĭ ucidĕtóre dintre tóte patimile, contra căriea vorbesce Mântuitoriul în Evangelia SântuluĭMateiŭ (VI. 19—

34); pe carea şi înţeleptul Solomonŭ o combate din tóte puterile în cartea sa întitulată *Ecclesiastulŭ;* şi a vĕ recomenda adevĕrata cale către fericirea temporală.

„Maĭ bun este un pumnŭ plinŭ cu odihnă decât doĭ pumnĭ plinĭ cu ostenélă şi cu frămêntare de spiritŭ.

Propunênd şi stăruind a se reforma viaţa nóstră actuală dupre acest principŭ, nu mĕ sfiescŭ a vĕ descoperi, fraţilor, că potŭ fi taxatŭ de către uniĭ de materialistŭ, şi maĭ-cu-sémă de catre ceĭ ce sunt deprinşĭ a rĕstălmăci cuvintele altora saŭ a le critica numaĭ dintr'o cóstă, dându-le un înţelesŭ arbitrariŭ şi cu totul streinŭ de cugetarea autoruluĭ. Trebue se vĕ spunŭ dar maĭ nainte de tóte că defaĭmătoriĭ dă meserie n'aŭ lipsit a învinovăţi cu nedreptul chiar pe Marele înţeleptŭ cu a căruĭ cuvinte mĕ servescŭ şi eŭ astă-ḑĭ; şi pentru a nu cădea şi noĭ în acééşĭ rătăcire, trebue să precisămŭ cestiunea care aŭ preocupatŭ pe Solomonŭ şi asupra căreia ţintesce şi întreţinerea nóstră din presentŭ. Marele Solomonŭ s'a întrebatŭ, ne întrebămŭ şi noĭ, care este mijlocul cel maĭ bunŭ, mijlocul legitimŭ prin carele s'ar putea îndulci traiul cel amărîtŭ al omuluĭ aice pe pămêntŭ, exceptând viaţa viitóre, de care vorbeşce înţeleptul tocmaĭ către sfîrşitul opereĭ sale. Iată întrebarea la carea elŭ rĕspunde într'un chipŭ destul de categoricŭ şi lămuritŭ, în cartea de care am vorbit maĭ sus. Iată principiile ce se potŭ extrage din cuvîntul vieţeĭ, şi dupre care tot omul resonatŭ urméză a sĕ conforma: 1) A petrece o viaţă socială; 2) A'şĭ îngădui plăcerĭ nevinovate, retrăgêndu-se din braţele urîcióse ale melancolieĭ fĕră a perde din vedere scopul finalŭ; 3) A nu alunga multul, ci a fi îndestulat tot-deauna cu pucinŭ,

Să începem a desvĕli în specialŭ pe fie-care din aceste principiĭ, care constituescŭ condiţiunile nea-

părate pentru fericirea nóstră temporala, care sunt tot-o-dată și o garanție pentru vecĭnica fericire.

Cum că societatea satisface multe trebuințĭ și nevoĭ a omuluĭ, 'ĭ procură mijlóce pentru conservare și perfecționare, 'lŭ protege în tóte privirile, ce este maĭ multŭ 'ĭ imprimă adevĕrata viață, viața de omŭ moralŭ, — acésta este o cestiune deslegată de multŭ, și potŭ ḑice, chiar dela începutul lumeĭ de către însușĭ Dumnezeŭ, căruĭa *nu'ĭ a plăcut să fie omulu singurŭ!* Voiŭ ḑice numaĭ atâta că chiar viața intelectuală a omuluĭ 'șĭ are origina sa numaı în contactul cu societatea: afară de societate omul n'ar fi de cât un simplu animalŭ. Viața socĭală dar este cea ântĕia condiție pentru fericirea temporală, și tot acel ce refusă a participa la ea se urăște și se ucide însușĭ pre sine.

A doua condiție a fericireĭ temporale, și carea sta în strînsă legatură cu cea dintĕĭ, este precum am arătat distragerea în plăcerĭ nevinovate și fugirea de melancolie. Ca să tragemŭ o linie de demarcare între ast-feliŭ de plăcerĭ și între acele ce se constituŭ în crime, voiŭ ḑice cu Apostolul că *tóte sunt curate celor curațĭ,* și din totŭ ce a creat Dumneḑeŭ pentru omŭ, nu este nimică rĕŭ, nimică care să'l pótă vătămà; tóte sunt bune fórte! Numaĭ singur abusul saŭ réua-întrebuințare, de orĭ-care din ele, devine un rĕŭ, o crimă! Și sciţĭ când abuséză omul și ast-feliŭ devine criminalist? Când 'șĭ face din o plăcere saŭ dintr'un bunŭ naturalŭ, un idolŭ la care se închină; și când atâta se împătimeșce către acest idolŭ, încât este gata a'ĭ jertvi totulŭ, pînă și viața și sufletul sĕŭ! Și pentru ce un asemine devotamentŭ este o crimă? Pentru că este cu totul contrariŭ și natureĭ omuluĭ și scopuluĭ pentru care el este creatŭ. A'șĭ face cine-va dintr'o plăcere dintr'un bunŭ naturalŭ — un idolŭ, va să ḑica a atenta contra ordineĭ pusă în universŭ de creatoriul, și iată cum: Omul,

ca ființă morală, nu cunósce și nicĭ trebue să cunóscă de superiorŭ șie de cât pe Dumnedeŭ și lumea curatŭ spirituală, cătră carea trebue să țintéscă spre a deveni odată cetațénul eĭ. Ast-feliŭ omul este naturalminte superiorŭ natureĭ și tuturor bunurilor eĭ, pentru că Dumnedeŭ nu le-aŭ creat pe tóte de cât pentru el, și tóte în mâna luĭ nu trebue să fie de cât ca mijlocŭ, ca instrumentŭ prin care 'șĭ propune a adjunge la scopŭ. Dar acel ce se închină unuĭ lucru se pune pe sine maĭ josŭ de cât lucrul și pe acel lucru 'l pune în loculŭ divinitățeĭ. Iată un atentatŭ, iată un abuzŭ, iată o crimă; resultatul nu póte fi de cât funestŭ: Omul perde resonul, devine un animalŭ ne'nțelegĕtoriŭ, ba de multe orĭ și inferiorŭ acestuĭa. Să vĕ d'aŭ și esemple: Desfrînatul este șerbul lucruluĭ de care abuséză, și la finitŭ pere îndoitŭ pe spurcatul jertvelnicŭ al desfrînăreĭ. Avarul devine șerbŭ auruluĭ și arginteluĭ, și cade la fine jertvă, pe altariul avarițieĭ. Lacomul 'șĭ are de stăpînŭ pântecele și se consumă pe altariul lăcomieĭ; și așa maĭ-departe cu tóte patimile. Și óre-care este focul ce consumă pe omŭ chiar materialminte pe aceste spurcate jertvelnice? Este monotonia, melancolia! Impătimitul cătrĕ ceva nu vede înaintea sa nimică bunŭ, nimică frumosŭ, nimică care să se pótă compara cu obiectul de care s'a împătimit; deprinderea de a cânta numaĭ pe o strună cresce, ea devine, o a două natură; șĭ când nenorocitul la ocasiĭ începe a se desgusta de unicul seŭ idolŭ, remediŭ numaĭ există; pentru că avarul spre exemplu, carele n'a avutŭ de cât aurul sub ochĭ, nu vede înaintea sa nimică care să'l pótă recreà, distrage saŭ mulțemi. Iată cum se forméază prăpastia în carea se acufundă și pere săraca omenire! Impătimirea către ceva este un abusŭ, abusul devine o crimă, crima se pedepseșce și iată perderea sufletuluĭ — unica pedépsă morală. Și iarășĭ: Impătimirea cătrĕ

ceva trece în monotonie, monotonia devine melancolie, melancolia consumă puterile vitalĭ a corpuluĭ, omul móre maĭ'nainte de timpŭ, şi iată pedépsa naturală pentru abusŭ. Să ne ferim fraţilor de idolatria morală! Să preţuimŭ de o potrivă tóte bunurile date nouĕ de creatoriul; Atuncea vom fi în marginile bunei-cuviinţĭ; Atuncea plăcerile nóstre vor fi nevinovate; atuncea şi numaĭ atuncea şi batrânul şi tînĕrul vor fi scăpaţĭ din ghiarĕle melancolieĭ şi de o mórte pripită!

Unicul mijlocŭ ce ni s'a dat pentru a combate contra lăcomieĭ este *îndestularea cu puţinŭ.* A se mărgini fie-care în sfera ce ş'aŭ creat'o conformŭ puterilor de care dispune, însémnă a fi în legalitate. Fiind în legalitate, nu póte avea observatorĭ şi contrarĭ, cu atâta maĭ puţinŭ duşmanĭ saŭ andagoniştĭ. Şi tot cel ce este liniştitŭ despre acéstă parte, are timpŭ, locŭ şi ocasie de a prospera în tóte privirile şi a se bucura de fructul ostenelilor séle; are pacea cu sine, şi pacea cu sine este principul fericireĭ. Din contra, cel ce aspiră la posturĭ înalte, la bogăţie mare, la laude omineştĭ, — câte pedicĭ nu întîmpină în calea sa, pe care trebue să le înlăture, adese-orĭ cu degrădarea şi paguba sa morală! Şi unde este atuncĭ liniştea, unde este pacea — principul fericireĭ?

Iată, fraţilor creştinĭ, singurele remediĭ contra uneĭ vieţĭ plină de posomorîre şi tristeţă, carea nu face din omŭ de cât o féră, un tigru, nesuferitŭ în lumea actuală şi nedemnŭ pentru lumea viitóre.

Să nu credeţĭ, fraţilor, că propunênd asta-ḑĭ aceste adevĕrurĭ seriόse, aşŭ fi ţintit să censurezŭ întru cât de puţinŭ trecutulŭ rĕposatuluĭ nostru confrate: — *O! apĕră-mĕ Dómne de a imita limba cea mare grăitóre!* Dar de mult doream în sufletŭ ca să se sfăşie o dată perdeaua dupĕ care se ascund duşmaniĭ ceĭ maĭ cumpliţĭ a vieţeĭ ominescĭ; spre acésta însă tre-

buea o putere superióră. Eŭ cu slabele mele puterĭ n'am făcut de cât a o atinge; dar mĕ mîngîiŭ că providenţa a îngăduitŭ să facŭ acéstă mică încercare în facia mormêntuluĭ unuia din ceĭ maĭ scumpĭ colegĭ şi amicĭ aĭ meĭ!

Să venim acum la rĕposatul ce zace înaintea nóstră. Ioan Angel, în vîrstă de 28 anĭ, fiul unor părinţĭ saracĭ, de meserie agricultorĭ, după ce a făcutŭ studiul claselor primarĭ în Politia Pétra, Districtul Némţuluĭ, lânga domiciliul părinţilor sĕĭ, — pe la anul 1853 aŭ întrat în seminariul Centralŭ din Monastirea Socola, spre a face cursul învĕţămîntuluĭ secondarŭ. Terminând cu cel maĭ bunŭ succesŭ învĕţăturile a optŭ clase gimnazialĭ, dupre programul atuncea în fiinţă, şi avênd distingere şi plecare cu deosebire la studiul Theologieĭ, a întrat pe la anulŭ 1860 în Universitatea din Iaşĭ spre a'şĭ adjunge scopul. Lipsa de mijlóce însă şi împrejurările pucinŭ favorabile facultăţeĭ Theologice, l'aŭ făcut să se retragă şi să îmbrăţioşeze greaua misiune de Profesore, maĭ ântĕiŭ la un pensionatŭ privatŭ, păna la anul 1862. Atuncea, cu ocasia permutareĭ mele ca Rectore în Seminariul de Huşĭ, postul ce ocupamŭ de profesore pentru studiul Sânteĭ Scripturĭ şi Theologia fundamentala,—trecu în mânile D-luĭ Ión Angelŭ, pe care l'a ţinutŭ cu tótă demnitatea pănă la finele anuluĭ 1863; când cu ocasia prefacereĭ Programuluĭ, a fost permutatŭ la catedra de profesore de limba latină pentru cursul inferiorŭ. In tómna anuluĭ 1864, fu permutatŭ şi de la acéstă catedră la cea de mathematicĭ în seminariul de Huşĭ, o catedră cu totul nouĕ şi neusitată pentru reposatul, pe carea pentru a o ţinea cu cuvenita demnitate, aŭ trebuit să întrebuinţeze o munca şi o ocupaţie peste ordinară. Slabŭ de constituţie, expusŭ la diferite maladiĭ încă din vrîsta fragetă, împovoratŭ şi cu atâtea sarcini, una de cât alta maĭ grea; maĭ adău-

gĕnd şi grija cea mare ce avea pentru susţinerea părinţilor saracĭ şi pentru educaţia şi viitoriul maĭ micilor sĕĭ fraţĭ; — tóte aceste aŭ contribuit la dărămarea totală a sănĕtăţeĭ sale, şi iată'l în fine devenit, maĭ nainte de timpŭ, prada morţeĭ îngrozitóre!

Privind cu cea maĭ mare durere trista despărţire de un cunoscutŭ afabilŭ, de un amicŭ sincerŭ, de un colegŭ statornicŭ şi inspirând între confraţiĭ sĕĭ dulcea armonie! n'avem alta de disŭ, fórĕ numaĭ că am perdut fórte mult prin mórtea D-luĭ Ión Angel! Dar ce să facem? Aşa s'aŭ făcutŭ, precum Domnuluĭ aŭ plăcut: *fie numele Domnuluĭ bine-cuvêntatŭ!*

Datoria cea maĭ sântă, datoria ce maĭ rĕmâne de împlinitŭ şi care priveşce pe fie-care creştinŭ şi cu deosebire pe noĭ ceĭ ce am fost în cea maĭ strînsă relaţie cu rĕposatul, în tot timpul petrecereĭ sale în mijlocul nostru, este ca să dămŭ corpuluĭ cuviinciósa îmmormîntare, păstrînd în inimile nóstre o suvenire neştérsă pentru amicul, colegul şi profesorele nostru; iară asupra fericituluĭ sĕŭ sufletŭ să implorămŭ, mililе şi benedicţiunile părinteluĭ îndurărilor!

Veniţĭ fraţilor să dăm mortuluĭ sărutarea cea maĭ depe urmă! Vină tu tată, obositŭ de îngrijirea pentru fiĭ şi apăsatŭ de cărunteţe, şi tu mamă carea aĭ născut şi crescut cu durere, veniţĭ de daţĭ copiluluĭ vostru sărutarea şi bine-cuvîntarea paternă! Veniţĭ voĭ fraţilor maĭ micĭ de vĕ luaţĭ diŭa bună dela fratele şi protectorul vostru! Veniţĭ amicilor şi colegilor de îmbrăcioşaţĭ pentru cea maĭ depe urmă óră pe acel ce s'a purtatŭ tot-dea-una, în mijlocul vostru fără vicleşugŭ şi v'a doveditŭ numaĭ amicie şi sinceritate! Veniţĭ şi voĭ scolarilor şi vĕ luaţĭ diuabună dela profesorele vostru, şi din fragedile vóstre inimĭ scóteţĭ un cuvîntŭ de rugă catrĕ Părintele cerescŭ pentru aceĭ ce aŭ cădutŭ jertvă instrucţiuneĭ vóstre!

Prea sânţite Stăpêne şi tot clerul! daţĭ rĕposatu-

luĭ nostru confrate ĭertarea şi bine-cuvîntarea ce le aveţĭ în moştenire dela maĭ marele păstorilor, şi vĕ rugaţĭ luĭ D-ḑeŭ ca să-lŭ aşeze acolo unde este lumina cea ne'nsărată!

Amin. *1867, Octombrie 8.*

Archimandritul Innocentie Moisiu.

Descripţiunea călătorieĭ la Constantinupolŭ şi Ierusalim a ieromonachuluĭ Silvestru şi Nicodim din mônăstirea S. Nicolaĭ, supra-numitŭ Rîlovsca, anul 1722.

Domnul N. Popov publică prin Jurnalul Academieĭ de Kiev «Труды Ocupaţiunĭ» următórea discripţiune a calatoriei la Ierusalem a ieromonachuluĭ Silvestru şi Nicodim, ce şi-avutŭ locul în primul patrarŭ al seculuiuĭ a XVIII-lea. Find-că călătoria s'a efectuatu prin Moldova; şi fiind-că călătoriĭ ne-aŭ conservat maĭ multe date istorice din timpul Domnitorului Michail Racoviţă (1716—1727) şi a Episcopului de Roman Gheorghie; noĭ ne grăbimŭ a o da publicitaţeĭ, spre ase adăuga materialul istoricŭ, de care ducemŭ atâta lipsă.

Manuscriptul, de pre care se publică acétă Descripţiune, s'a găsitŭ în Kiev şi între chârţiile rĕposatuluĭ M. G. Scerbac. Manuscriptul continuă descripţiunea acesteĭ calătoriĭ numaĭ pênĕ la oraşul Sidon, unde este şi ruptŭ. Judecândŭ dupre forma scrisorei şi a stituluĭ, manuscriptul face parte din primul pătrarŭ al seculuiuĭ trecutŭ, şi este scrisŭ póte kiar de către Ieromonachul Silvestru, séŭ Nicodim, dupre tótă probabilitatea discipulul luĭ, şi în urma reîntórcereĭ lor din călătorie. In manuscriptŭ, dupre cum ni spune D. Popov, se observă doĕ feliurĭ de scrisorĭ, şi specialminte unŭ adausŭ de vro 20 de rândurĭ, din care cea de pre urmă denotă pre omul maĭ puţin cărturarŭ. In cât ar resulta, adaugă D. Popov, că manuscriptul este scrisŭ de Ieromonachul Silvestru, ĭar Nicodim şi-a adausŭ după mórtea aceluia corecţiunile séle.

Noĭ lăsândŭ din manuscriptŭ părţile, ce nu ne privescu

în modŭ directu, presentămu aicĭ lectorilor noştri în originalu şi traducere românéscă descripţiunea călatorieĭ de la oraşul Nemirov şi pênĕ la Marea Négra :

Archim. Ghenadie Enăcénu.

IN ANUL DELA NASCEREA LUÏ CHRISTOS 1722.

У Немеровѣ препочивши мало, принанѧли себѣ четирехъ человѣкъ конних, длѧ осторожноти; ибо идучи от Немерова до Сороки путемъ тимъ пострашно гайдамаковъ; и того ради насъ ночью тіе конницы провадили до Сороки миль дванадцѧть.

Сорока городъ с приездѹ польскаѧ граница, и половина города полскій, а на томъ боку Днѣстра Волоскій городъ, и граница Волоскаѧ. А рѣка Днѣстръ посредѣ города идетъ; шириною будетъ з нашу Десну, тилко ж дуже быстро течетъ.

От Сороки пошедши до столечного города Молдавского до Ꙗсъ миль пѧтнадцѧть. Той путь идучи до Ꙗсъ велми красній; ибо гори изрѧдніе, полѧ веселіе и лѣси по обоимъ сторонамъ почасти есть, тилко ж безводное поле, води не имѣетъ ни мало, а приездѧ до Ꙗсъ якъ бы за полтори милѣ, рѣка Прутъ от города течетъ.

Когда пришли до Ꙗсъ и явилисѧ въ домъ Волоского Господарѧ, и велено намъ дати челобитную, чего требуемъ, и по нашой челобитной видано намъ пѧть левовъ, и дано подводника з конемъ подвезти до Галацъ миль двадцѧть.

Волоскій Господаръ Михаилъ Раковицѧ.

Въ самомъ городѣ у Ꙗсехъ монастирей сѣмь·

1. Монастирь Аѳонскій зоветсѧ Голѧ.

La Nemirov, odihnindu puţin, ne-am luatu unu omu cu patru caĭ pentru siguranţă ; fiind-că mergêndu dela Nemirov pênĕ la Soroca, pre acéstă cale este periculosu (din partea) chaidamacilor (choţilor) ; şi de aceia aceştı caı nóptea né-aŭ dusŭ pênă la Soroca doĕspre-ḑece mile (a).

Soroca, când te ducĭ, este oraşu la chotarul Poloniei şi jumĕtate de oraşu este polonezŭ, ıar pre ceïalaltă lature a Nistruluĭ este oraşul Volochu, şi chotarul Valachieı. Iar rîul Nistru curge prin mijlocul oraşuluı ; şi va fi de laţimea Desneĭ nóstre, numaı mult maı repede curge.

Dela Soroca mergându pênĕ la oraşul capitală al Moldodeĭ, pêne la Iaşĭ, sûnt cincı-spre-ḑece mile. Acéstă cale, ce duce la Iaşĭ, este fórte frumósa ; cacĭ sûnt munţı de-alungul, câmpŭ plăcutu şi padurı de amândoue parţile pre alocurea sûntu, nu maı este câmpŭ fore de apa, ne-avêndŭ apă nicĭ de acum ; ïar venindu la Iaşı, curge rîul Prut delą oraşŭ, ca o milă şi jumĕtate.

Când am ajunsu la Iaşı şi ne-am presentat în casa Domnitoruluı Valachieĭ, ni s'au poruncitu, ca să dămu petiţiune pentru ceïa, ce voimŭ, şi la petiţiunea nóstră ni s'aŭ datŭ cincı leĭ şi ni s'aŭ datŭ şi căruţaşu cu caĭ, să ne ducĕ pêne la Galaţĭ, doue-zecĭ de mile.

Domnitorul Valachieĭ Michail

(a) Dupre unŭ calcul al D. Popov mila din acestŭ manuscriptŭ ar egaliza cu şépte vêrste rusescĭ.

2. Монастирь Афонскій трехъ святителей к семъ монастиру мощи преподобныя Параскевіи лежат, ея же памать Октабря 14 почитаетса

3. Монастирь Іерусалимскій Бурносъ зоветса.

4. Монастирь святаго Сави освященого.

5. Монастирь зоветса Галата.

6. Монастирь Чатацуя.

7. Монастирь Македонскій святаго Іоанна Златоустого; к семъ монасти, и мы стояли

Церквей в Ясехъ числомъ 50 приходскихъ.

Городъ Яси великъ и хорошїи, будинки изрядніе.

Пошедши ми от Ясъ в свой путь, и шли селами волоскими на городъ Романъ; в томъ городѣ владика Георгій живетъ; и в томъ пути много вина продаетса, на пути в полѣ криницъ водныхъ много, и церквей много каменныхъ пустихъ.

Рѣки д волніе:

1. Рѣка Прутъ зоветса не доизда Ясъ.

2. Идучи до Галацъ, зоветса Сиретъ.

3. Мулдва.

4. Гистрица.

5. Тротуша.

6. Путнаа.

Тимъ путемь на тіе рѣки едучи пришли до Галацъ.

В Галацахъ прежи(ли) ми тиждень, ожидаючи кораблей. когда пойдутъ до Царигорода

Racoviţa. Numaı în oraşul Iaşı sûnt şépte mônastirı :

1. Mônastirea Atonuluı, ce se numesce Golia.

2. Mônastirea Atonuluĭ, Treı ierarchĭ; în acéstă mônastire se afla relicviile prea cuviósei Paraskiva, ıar sĕrbătórea eı se cinstesce la 14 Octomvrie.

3. Mônastirea Ierusalimuluĭ, ce se numesce Burnos (a .

4. Mônăstirea S-tuı Sava Sânţitul.

5. Mônastirea, ce se kıama Galata.

6. Mônastirea Cetaţuia.

7. Mônastirea Macedoniei a St. Ioan gura de aur; în aceste mônastirı noı am statu.

Bisericı parochiale în Iaşı sûnt 50 la numeru.

Oraşul Iaşiı este mare şi frumosu, şi pazitoriu în ordine.

Am plecatu noı dela Iaşı în calea nóstră şi am mersu prin satele Valachieı la oraşul Roman; în acestu oraşu traesce vladica Gheorghie (b); şi pre calea acésta se vinde multu vinu; pre lônga cale în câmpu multe puţurı cu apa şi Bisericı multe de pétra pustiı.(c

Rîurı sûntŭ destule :

1. Rîul, ce se numeşce Prut, neajungênd la Iaşı.

2. Mergênd spre Galaţı alt rîu, ce se numesce Siret.

3. Muldova (d .

4. Ghistriţa (e .

5. Trotuş.

6. Putna.

Pre cale, ce trece preste acestŏ rîurı, am ajunsu la Galaţı.

(a) Denaturarea numeluĭ de Barnovski provine, de sigur, din partea autoruluĭ descripţiuneĭ, care n'a pututŭ conserva tóte sonurile numireĭ.

(b) Gheorghie a fostŭ Episcopŭ de Roman dela 1718 1724. Dar e curiósa lipsa de menţiune a Metropolituluĭ Ghedeon. Ore la 1722 catedra Metropolieĭ Moldoveĭ nu era vacantă, maĭ ales că documentele cunoscute încetéză a menţiona de Ghedeon încă de la 1720?

(c) Aluziune la invazia Tătarilor, carii causase o bejanie în Ţéră

(d) Óre la 1722 în adevĕr rîul Moldova se numia Muldava ?

(e) Cum pronunţa sĕteniĭ moldeveniĭ.

Землѧ Волоскаѧ граничитсѧ от Сороки до Галацъ, до Дꙋнаѧ; ибо ꙋ Галацахъ Дꙋнай идетъ и ꙋпалъ в Черное Море.

Тогда прежили мы ꙋ Галацахъ тиждень пришло времѧ ожидаемое и в той часъ м҃цѧ Іюнѧ 8 сѣли въ корабль на Дꙋнай рѣки и пошли ꙋзгородъ Сакчꙋ а от Сакчи на Тꙋлчꙋ городъ йшли, а городъ Изман овъ одалѣки от Тꙋлчи ꙋ лѣвой сторонѣ былъ виденъ.

Рѣка Дꙋнай надвое пошла, часть една до Изманилова ꙋ лѣвꙋю сторонꙋ, противъ Тꙋлчи города, кꙋдами ишли, поншла.

Тою рѣкою Дꙋнаемъ йшли ми пѧть дней до бꙋгазꙋ морского, то есть ꙋстѧ морскаго и тамо на ꙋстѣ морскомъ переднѡвали.

Но когда сѣдали в корабль в Галацахъ, талѧрей шесть дали пограничного, а 18 д Іюнѧ в понедельникъ пошли з бꙋгазꙋ на Море Чорное, и когда доспѣли средѣ пꙋчини Черного Морѧ, внезаапꙋ возвѣѧ вѣтръ ꙃѣло противенъ, в бидѣ немалой и страхꙋ великомъ были.

In Galațĭ am rĕmasŭ o sĕptămână, asceptându corăbiile, când voru merge la Constantinupolŭ.

Pămêntul Valachieı se chotăresce dela Soroca pênĕ la Galațĭ, Dunărea curge și se varsă în Marea Négă.

Atuncĭ am rĕmasŭ noĭ o sĕptămână în Galațĭ, pêne a venitu timpul asceptatŭ și îndata la 8 a luneı luı Iunie ne-am pusu în corabie pre rîul Dunărea și am mersu la orașul Isaccea. Iar dela Isaccea am mersu la orașul Tulcea, ĭar orașul Ismail se vedea maı departe, în laturea stângă dela Tulcea.

Rîul Dunarea curgea în doe părțı, o parte se ducea spre Ismail pre laturea stânga, în parte opusă a orașuluĭ Tulcea, în cotro mergém noı.

Pre acelu rîu Dunărea noı am mersu cincĭ dile pêne la boazul Mareĭ, adeca gurele Mareı și acolo la gurele Măreı am intratu în luciu.

Daŕ când ne-am pusŭ în corabie la Galațĭ, am datu șése talerĭ aı graniceruluĭ, ĭar la 18 dile ale luı Iunie, Lunı, am intratu prin buazu în Marea Négra, și când am ajunsu pênĕ la luciul Măreĭ negre, de-o-data a începul unu vêntu cu totul contrarŭ și eram în nenorocire nu mică și în frica mare.